

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Вітчизняний та світовий досвід правового регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності

*Збірник наукових праць за матеріалами
VII Всеукраїнської науково-практичної
Інтернет-конференції (27 квітня 2018 р.)*

м. Черкаси

УДК 347.211

Вітчизняний та світовий досвід правового регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності: Збірник наукових праць за матеріалами VII Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (27 квітня 2018 р.) / За заг. ред. О.В. Черевка, О.П. Орлюк. – Черкаси : Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького, 2018. – 75 с.

У збірнику наукових праць опубліковано матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Вітчизняний та світовий досвід правового регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності», що відбулася 27 квітня 2018 р. на базі Черкаського національного університету імені Б. Хмельницького.

Розраховано на наукових та науково-педагогічних працівників, студентів, магістрантів, аспірантів, докторантів, усіх, хто цікавиться питаннями інтелектуальної власності та інноваційного розвитку.

Відповідальність за зміст матеріалів несуть автори статей

Редакційна колегія:

д.е.н., проф. **Черевко О. В.**;
д.ю.н., проф., член-кор. НАПрН України **Орлюк О. П.**;
д.і.н., проф., відповідальний редактор **Корновенко С. В.**;
к.ю.н., доц. **Волошкевич Г. А.**;
к.ю.н. **Дорошенко О. Ф.**;
к.ю.н., доц. **Гук Б. М.**;
к.і.н., доц. **Івашенко В. А.**;
к.ю.н., доц. **Кононенко Ю. С.**;
к.ю.н., доц. **Кульбашна О. А.**;
к.ю.н., **Петренко С. А.**;
к.ю.н., доц. **Постригань Т. Л.**;
к.і.н., доц. **Попова Н. О.**;
к.і.н., доц., відповідальний секретар **Тараненко О. М.**;
к.ю.н., доц. **Тараненко С. М.**

Рекомендовано до друку Вченою радою Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (протокол № 5 від 23.04.2018 р.)

З М І С Т

Правове регулювання авторського права і суміжних прав

Коновалова М.В. Піратство як найрозповсюдженіше порушення авторського права на об'єкти інтелектуальної власності в Інтернет-просторі.....	5
Кульбашна О.А. Дотримання принципів академічної доброчесності як гарантія охорони авторських прав.....	8
Скоробрещук І.М. Інтелектуальна власність у fashion-індустрії.....	13
Тараненко С.М., Іваненко Н.В. Авторське право деяких суб'єктів, які беруть участь в діяльності організації ЗМІ.....	17

Правове регулювання промислової власності: національний та світовий досвід. Правове регулювання нетрадиційних об'єктів інтелектуальної власності в Україні і світі

Алексєєва К.І. Особливості правового регулювання нетрадиційних торговельних марок.....	21
Лашко Є.С. Особливості правового регулювання промислової власності.....	25
Петренко М.С. Правове регулювання інтелектуальної власності в агросфері України.....	30
Тростіна С.В. Державні стандарти України в системі права промислової власності.....	33
Чирікова Я.О. Охорона результатів фармацевтичної діяльності в Україні.....	38

Державне управління у сфері інтелектуальної власності. Захист права інтелектуальної власності в Україні та за кордоном

Курченко О.Д. Використання та захист права інтелектуальної власності у господарській діяльності ТОВ: судова практика.....	41
Петренко В.О., Чус О.В. Проблеми адміністративно-правового захисту прав інтелектуальної власності.....	45

Северинчук А.А. Захист права інтелектуальної власності суб'єктів господарювання в судовому порядку: проблеми та шляхи до розв'язання.....	49
Хижняк І.Ю. Роль державного регулювання інтелектуальної власності в умовах інноваційної економіки.....	52

Проблеми економіки та маркетингу інтелектуальної власності. Концепції інформаційного суспільства та інтелектуальної економіки

Гелеверя Є.М., Загоруйко О.О. Удосконалення економіко-правового режиму амортизації інтелектуальних активів будівельними підприємствами.....	55
Ищук Б.Л. Особливості інтелектуального капіталу як нематеріального активу.....	59
Лісінський Я.М. Правова природа штучного інтелекту.....	63
Постригань Т.Л., Бойко А.С. Питання правого регулювання технопарків як інноваційних структур.....	67
Тараненко О.М., Корновенко С.В. Інтелектуальний капітал як категорія наукових досліджень.....	71

Правове регулювання авторського права і суміжних прав

Піратство як найрозповсюдженіше порушення авторського права на об'єкти інтелектуальної власності в Інтернет-просторі

Коновалова Марина Віталіївна,

*магістрант Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького*

Актуальність теми полягає у тому, що одна з глобальних проблем в Інтернет просторі являється проблемою Інтернет–піратства, що тісно пов'язане з порушенням авторського права. «Зливають» в Інтернет все: від музики і перед-прем'єрних показів фільмів до невиданих наукових робіт і конфіденційних документів. Причиною такого феномена є, в першу чергу, недосконале і неефективне законодавство, як на рівні всесвітніх організацій, так і на рівні окремих країн.

Метою Інтернет–піратства є відтворення і розповсюдження мережею Інтернет відеоігор, фільмів, комп'ютерних програм, музичних творів, інших об'єктів, що підлягають охороні авторського права, без дозволу автора або іншої особи, яка має виключні та майнові права без дозволу на їх використання у встановленому законом порядку.

Під правопорушенням у теорії права розуміється суспільно небезпечне або шкідливе діяння (дія або бездіяльність), яке порушує норму права. Його характерною особливістю є протиправність дії або бездіяльності суб'єкта суспільних відносин.

Наслідками порушення прав інтелектуальної власності є те що на особу накладається один із видів відповідальності у вигляді цивільно-правової, адміністративної та кримінальної відповідальності.

Одним із основних видів неправомірної діяльності (яка завдає величезних збитків), що проявляється у незаконному виготовленні та розповсюдженні контрафактних примірників об'єктів авторського права, є Інтернет–піратство [1, 48].

Законодавче визначення поняття «піратства» міститься в ст. 50 Закону України «Про авторське право та суміжні права» де зазначено, що піратство це – опублікування, відтворення, ввезення на митну територію України, вивезення з митної території України і

розповсюдження контрафактних примірників творів (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних), фонограм, відеограм і програм організації мовлення [2].

Одним із найпопулярніших способів, яким контент поширюється у глобальній мережі (як легальний, так і нелегальний), є використання протоколу р2р. При звичному способі обміну файлами – одна сторона надсилає файл адресату і він його отримує у такому вигляді, у якому він був переданий. При використанні протоколу р2р кожна із сторін одночасно є і відправником і отримувачем, оскільки файл розсилається та отримується частинами.

Проблемність регулювання полягає у тому, що як приклад торрент-сайти не містять самого об'єкта авторського права, а лише посилання на осіб, які ним володіють, при чому ці особи можуть перебувати в найрізноманітніших куточках землі одночасно. Крім того, існують й інші способи обміну файлами та завантаження їх до мережі, під час яких ніхто не може проконтролювати цей процес, чи інспектувати велику кількість файлів на факт порушення авторських прав, а також невідомо, хто саме завантажив файл у мережу, особа яка має необхідний обсяг прав чи інше, у чому і виражається анонімність користувачів мережі і т.д..

Проте, слід мати на увазі, що порушення виключних майнових авторських прав завжди супроводжується з порушенням немайнових прав автора. Наприклад, права авторства (право називатися автором твору), право на ім'я (право використовувати або дозволяти використовувати твір під справжнім іменем автора, псевдонімом або без позначення імені – анонімно), право на оприлюднення твору (право оприлюднити або дозволити оприлюднювати твір у будь-якій формі), право на захист репутації автора (право на захист твору, включаючи назву твору, від будь-якого спотворення або іншого посягання, здатного завдати шкоди честі та гідності автора) [3, 9].

Одним із прикладом Інтернет-піратства в Україні стали події, які відбулися в січні 2012 року, коли сайт ex.ua був закритий за рішенням суду у рамках розслідування кримінальної справи за частиною 2 статті 176 Кримінального кодексу (порушення авторських і суміжних прав), проте з 3 лютого 2012 року сайт було знову відкрито, більшість інформації впродовж місяця стала доступною.

Більшість юристів в сфері ІТ права, вважають, що в Україні дуже складно притягнути до відповідальності за Інтернет-піратство. Адже, суб'єктом правопорушення у таких справах визнають не приватного користувача, а адміністратора мережевого ресурсу, який дозволив і

сприяв поширенню контрафакту. Спеціальної норми, що вказує на відповідальність названого суб'єкта, у вітчизняному законодавстві. Результатом є відсутність слідчої і судової практики.

Отже, однією з причин невинного розвитку та поширенню Інтернет-піратства є відношення громадськості до порушення авторських прав, більшість користувачів не замислюються про негативні наслідки безкоштовного користування Інтернет контентами, більш того, вважають це цілком природнім явищем, навіть не розуміючи, що це незаконно. Тому є необхідність удосконалення механізму захисту авторських прав; визначення механізму фіксації доказів порушення авторських прав; створення чітких методик підрахунку завданих збитків; та інших питань.

Список використаних джерел:

1. Шемшученко Ю.С. Юридична енциклопедія: Енциклопедія в 6 томах / Редкол. : Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К. : «Українська енциклопедія», 2003. – С. 48.
2. Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 р. № 3792-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>
3. Штефан А.О. Дещо до питання про порушення у сфері авторського права / А.О. Штефан // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2009. – №6. – С.3-12.

Дотримання принципів академічної доброчесності як гарантія охорони авторських прав

Кульбашна Олена Анатоліївна,

кандидат юридичних наук, доцент

Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Найганебніше явище в сучасному національному освітньому просторі, яке нищить репутацію вітчизняної освітнього і наукового середовищ, – це плагіат. З одного боку останній порушує наукову етику, принципи академічної доброчесності, а з іншого – законодавець розглядає його як цивільне правопорушення, яке завдає шкоди авторським правам. Саме тому важливою гарантією дотримання авторських прав є формування в учасників освітньої, наукової чи іншої інтелектуальної творчої діяльності свідомого ставлення до принципів академічної доброчесності і внутрішньої потреби неухильного їх дотримання.

Якісна зміна системи вищої освіти вимагає оновлених підходів до навчання і викладання, утвердження етичних цінностей в освітньому процесі та науковій діяльності, створення нових механізмів побудови комунікації в закладах вищої освіти. Це сприятиме формуванню високої академічної культури, носіями якої виступають науково-педагогічні і наукові працівники, а також здобувачі освіти.

Академічна доброчесність, у розумінні статті 42 Закону України «Про освіту», – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1].

У зв'язку з такими завданнями трудові обов'язки науково-педагогічних, наукових і педагогічних працівників, визначених раніше у ст. 58 Закону України «Про вищу освіту», доповнено у зв'язку з прийняттям нового Закону України «Про освіту» ще одним обов'язком : дотримуватися в освітньому процесі та науковій (творчій) діяльності академічної доброчесності та забезпечувати її дотримання здобувачами вищої освіти [2].

Дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками передбачає: посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і

суміжні права; надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність; контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти; об'єктивне оцінювання результатів навчання. За порушення академічної доброчесності педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники закладів освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності: відмова у присудженні наукового ступеня чи присвоєнні вченого звання; позбавлення присудженого наукового (освітньо-творчого) ступеня чи присвоєного вченого звання; відмова в присвоєнні або позбавлення присвоєного педагогічного звання, кваліфікаційної категорії; позбавлення права брати участь у роботі визначених законом органів чи займати визначені законом посади.

Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає: самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей); посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації. За порушення академічної доброчесності здобувачі освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності: повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо); повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми; відрахування із закладу освіти (крім осіб, які здобувають загальну середню освіту); позбавлення академічної стипендії; позбавлення наданих закладом освіти пільг з оплати навчання. Види академічної відповідальності (у тому числі додаткові та/або деталізовані) учасників освітнього процесу за конкретні порушення академічної доброчесності визначаються спеціальними законами та/або внутрішніми положеннями закладу освіти, що мають бути затверджені (погоджені) основним колегіальним органом управління закладу освіти та погоджені з відповідними органами самоврядування здобувачів освіти в частині їхньої відповідальності.

На наше переконання, вдосконалення правового регулювання втілення у життя принципів академічної доброчесності потрібно починати не із запровадження академічної відповідальності, а із

розробки і втілення в практику роботи закладів освіти через нормативну базу, в першу чергу на локальному рівні, комплексу виховних, мотивувальних, просвітницьких заходів, спрямованих на формування в учасників освітнього процесу стійкого внутрішнього переконання – потрібно за будь-яких умов дотримуватися принципів академічної доброчесності. Дослідники цього питання уже висловлюють слушні пропозиції МОН України щодо ініціювання загальнодержавної програми популяризації культури боротьби з плагіатом та списуванням, у тому числі через навчання студентів академічному письму, започаткування грантових дослідницьких проєктів у цій сфері, тощо [3].

Міністерство освіти і науки України рекомендує включити у внутрішню систему забезпечення якості процедури та заходи для реалізації принципів академічної доброчесності та розробити відповідну нормативно-правову базу (кодекси, положення, правила, пам'ятки тощо). Важливо, щоб вона забезпечувала виконання усіх норм вищезгаданої статті 42 Закону України «Про освіту». Водночас можуть бути створені структурні підрозділи з організації і контролю за додержанням принципів академічної доброчесності (до прикладу, група сприяння академічній доброчесності, комісія з питань етики та академічної доброчесності тощо) [4].

Перші кроки у напрямку формування в освітньому просторі усталеного порядку академічної доброчесності вже зроблені у багатьох навчальних закладах, які прийняли власні Кодекси академічної доброчесності, Етичні кодекси, тощо. Вони мають нормативну силу, обов'язкові до виконання усіма учасниками освітнього процесу в цих закладах. Досвід створення таких локальних нормативних актів потребує свого вивчення і узагальнення з метою усунення недоліків та можливості їх застосування із дотриманням прав усіх сторін. Наприклад, Кодекс академічної доброчесності Черкаського державного технологічного університету не містить переліку порушень та заходів впливу, хоч і визначає порядок перевірки та розгляду факту плагіату, а як бути з іншими порушеннями принципів академічної доброчесності, викладених в спеціальному розділі норми академічної доброчесності? [5]. Національний університет «Острозька академія» в своєму Кодексі передбачив заходи дисциплінарного або виховного характеру, зокрема відвідування спеціальних занять (тренінгів), вивчення додаткового курсу з етики, оголошення усної чи письмової догани із занесенням до особової справи порушника, обмеження участі порушника в наукових дослідженнях, виключення з окремих наукових проєктів. За допущення

порушень повторно до відрахування здобувачів освіти, звільнення науково-педагогічного працівника [6]. Проте, не регламентовано, які саме санкції та за які порушення можна застосовувати.

У нагоді може стати зарубіжний досвід вирішення означеної проблеми. Система утвердження академічної етики в США має такі риси : Кодекс честі університету виступає не інструментом покарання за академічну нечесність, а в якості пропозиції зразкових моделей поведінки при проведенні наукових досліджень; завдання Кодексу – моніторинг та оцінювання стану дотримання академічних стандартів; статистика порушень академічної чесності суттєво відрізняється в різних університетах та залежить від ступеня «суворості» Кодексу честі університету, проте кількість випадків порушення академічних стандартів зменшується при переході до наступних етапів вищої освіти; у контрактах науковців зазначено обов'язковість виконання цих стандартів і санкцій за їх порушення; на науковців здійснюється системний «тиск», спрямований на постійне дотримання визначених вимог; молоді дослідники на початку наукової кар'єри повинні вивчити спеціальний навчальний модуль та скласти іспит з результатом не меншим 80 % від максимальної оцінки; усі співробітники повинні інформувати підрозділи забезпечення академічної чесності університету про підозри щодо порушення Кодексу честі; за порушення Кодексу академічної чесності науковець може бути позбавлений наукового ступеня, оскільки він був отриманий на так званих «ненадійних принципах»; за порушення Кодексу академічної чесності науковець може бути звільнений з роботи, навіть у тому випадку, коли має позитивний контракт; факти порушення академічної чесності фіксуються в особовій справі співробітника; про факти порушення академічної чесності інформується інший університет у разі переходу туди порушника; імена порушників академічної чесності в науці оприлюднюються в спеціалізованому федеральному журналі; перевірка праць на унікальність проводиться шляхом порівняння із працями, внесеними в електронні бази даних, а також безпосередньо досвідченими науковцями при поданні наукових робіт до розгляду; фінансування наукових досліджень може бути припинено в разі виявлення факту порушення академічної чесності [7, с. 165-167].

На наше переконання, МОН має узагальнити кращий досвід розробки і прийняття Кодексів академічної доброчесності і розробити відповідні методичні рекомендації закладам освіти. Запровадження останніх сформує новий, більш якісний рівень правопорядку у сфері

академічної доброчесності. Такий рівень забезпечить дотримання авторських прав в освітньому процесі.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII (зі змінами) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/paran2043#n2043>
2. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII (зі змінами) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
3. Сацик В. Академічна доброчесність : міфічна концепція чи дієвий концепт? Для порталу «Освітня політика» / В. Сацик. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.saiup.org.ua/novyny/akademichna-dobrochesnist-mifichna-kontseptsiya-chy-diyevyj-kontsept/>
4. Щодо забезпечення академічної доброчесності у закладах вищої освіти : Лист МОН № 1/9-565 від 26.10.17 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ru.osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/57798/
5. Кодекс академічної доброчесності Черкаського державного технологічного університету [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://chdtu.edu.ua/normative/regulations/item/8892-kodeks-akademichnoyi-dobrochesnosti-cherkaskoho-derzhavnoho-tekhnologichnoho-universytetu-zi-zminamy>
6. Кодекс академічної доброчесності Національного університету «Острозька академія» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.oa.edu.ua/ua/info/kodeks_akademichnoj_dobrochesnosti
7. Лічман Т. Процедура розгляду справ про порушення стандартів академічної чесності / Т. Лічман. // Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / За заг. ред. Т. Філікова. А. Артюхова. – К. : Таксон, 2016. – С. 151 – 170.

Інтелектуальна власність у fashion-індустрії

Скоробрещук Ірина Миколаївна,

*магістрант Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького*

Українська fashion-індустрія – це одна з небагатьох галузей, яка сьогодні розвивається настільки динамічно, що відомі міжнародні бренди почали запозичувати ідеї українських дизайнерів без їх дозволу.

Підвищена увага до української моди зумовлює необхідність ефективного захисту інтелектуальної власності (далі – ІВ) в таких сферах, як одяг, взуття та аксесуари.

Зовнішній вигляд речі, зокрема, таких її елементів «trade dress» як логотип, дизайн, колір та назва, може бути захищений в Україні свідоцтвом на знак для товарів і послуг, патентом на промисловий зразок або винахід, а також авторським правом. Українські дизайнери рідко вдаються до комплексного захисту своїх творів, віддаючи перевагу одному або кільком способам захисту. Зупинимось на найбільш розповсюджених з них.

Таким чином, метою статті є аналіз профільного законодавства України у сфері фешн-індустрії, яке захищає особисті немайнові та майнові права дизайнерів як авторів об'єктів права інтелектуальної власності.

Основними способами охорони авторського та суміжних прав у fashion-індустрії є реєстрація торгових марок, отримання патенту на промисловий зразок, комерційна таємниця та ноу-хау.

Відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права», правова охорона поширюється тільки на форму вираження твору, а не на ідеї, методи, процеси, способи та концепції.

Тобто, дизайнерські техніки вишивки, методи формування викрійок, особлива техніка в'язання, тощо – авторським правом не охороняються, їх можна лише запатентувати. Авторське право у фешн-індустрії може охороняти ескізи одягу, викрійки як твори образотворчого та ужиткового мистецтва, проте не сам одяг, який є утилітарним продуктом. Така концепція домінує в США, де одяг будь-якого дизайну авторським правом не захищений. В Україні, аби захистити свої авторські права на малюнок чи ескіз виробу, дизайнеру

не обов'язково їх реєструвати, варто подбати про підтвердження факту та дати їх створення [5].

Зареєстрована ТМ може надавати правову охорону імені дизайнера, назві бренду, емблемі, логотипу, кольору або комбінації кольорів, візерунку, тощо. Українські дизайнери найчастіше реєструють в якості торгових марок свої імена (псевдоніми), іноді в комбінації з графічним зображенням. При цьому власником торгової марки може виступати сам дизайнер, як для торгових марок Andre Tan, Diana Dorozhkina, KARAVAY, FROLOV, Poustovit, так і юридична особа (компанія-виробник), наприклад, для ТМ GASSE (дизайнер Айна Гассе).

Реєстрацію імені дизайнера як ТМ можна вважати найефективнішим способом захисту бренду. Проте, світова практика демонструє випадки, коли такий інструмент захисту може спрацювати проти самого дизайнера. Так сталося з Паоло Гуччі, головним дизайнером та онуком засновника компанії Gucci, якому суд заборонив використовувати його прізвище для позначення своїх дизайнів після того, як він покинув сімейний бізнес. Аналогічна доля спіткала і Пола Франка, який залишив Paul Frank Industries Inc. Кожна з цих компаній подбала, щоб такий цінний нематеріальний актив як торгова марка залишився у її власності [1].

Нещодавно на шпальтах газет пролунав скандал з відомою в Росії та за її межами дизайнером Анастасією Швачко, більш знаною в fashion-індустрії як Asya Malbershtein. Після неочікуваного для самої Анастасії розриву стосунків з діловим партнером, ТМ Asya Malbershtein залишилась у власності юридичної особи, тоді як сама Анастасія фактично втратила бізнес та свій псевдонім

В якості торгової марки можуть бути зареєстровані не лише назва бренду, прізвище дизайнера, але й колір або комбінація кольорів. Така практика не є поширеною для України, але використовується відомими світовими брендами. Справа в тому, що отримати правову охорону на певний колір і навіть їх комбінацію доволі складно. Необхідно довести, що такий колір асоціюється з конкретним представником fashion-індустрії, як блакитна коробочка з Tiffany, чи червона підощва для взуття з Christian Louboutin.

Зареєстрована торгова марка є ефективним інструментом захисту від контрафакту та імпорту підробок, проте вона не допоможе захистити цілу колекцію від плагіату. Адже за час, відведений законом на реєстрацію ТМ, дизайнер може створити та випустити на ринок

декілька колекцій. Особливо це стосується такої сфери як “fast fashion”, найяскравішим представником якої є компанія Inditex та її бренд ZARA. Колекції цієї компанії оновлюються кожні два тижні, що просто унеможливило захист кожної окремої речі.

Тому титани моди отримують правову охорону для окремих елементів, які використовуються в кожній колекції, як, наприклад, торгова марка чи дизайнерський принт тканини. Для прикладу, компанія Hermes Int. реєструє в якості торгових марок назви своїх найвідоміших сумок Birkin та Kelly, і навіть зображення замків для сумочок. В якості торгових марок компанії Louis Vuitton зареєстровані відомі на весь світ візерунки та їх елементи, зображення сумок, характерні замочки та навіть вид сап'яну. Але при цьому речі саме компанії Louis Vuitton підроблюють найбільше у світі [3].

Представники української фешн-індустрії не надто переймаються захистом прав ІВ на створювані ними моделі, більше уваги приділяючи захисту свого бренду. З одного боку така ситуація є виправданою, адже випадки плагіату українських дизайнерів зустрічаються не так вже й часто, чого не скажеш про світові бренди. З іншого боку, якщо дизайнер створює якусь унікальну модель, технологію чи принт, доцільно її зареєструвати як промисловий зразок.

У 2016 р. Андрій Тищенко (більш відомий як Andre Tan) розробляючи дизайн форми українських спортсменів для олімпійських ігор в Ріо, створив унікальний принт для тканини в стилі національних кольорів, який отримав назву «діамантова Україна» та зареєстрував малюнок принту як промисловий зразок. Діана Дорожкіна запатентувала як промисловий зразок створену нею оригінальну модель жіночого жилету з назвою «D DREAM». Але такі випадки є скоріше виключенням [4].

Окрім назви та форми виробу доволі часто охорони потребують спеціальні техніки його створення, наприклад, нанесення візерунку на тканину, секрети виробництва. Такі техніки вважаються ноу-хау і охороняються комерційною таємницею. WIPO наводить як приклад секрету виробництва в індустрії моди ІТ-систему компанії ZARA [2].

Як висновок, можна сказати, що зважаючи на динаміку розвитку української fashion-індустрії, нашій державі доцільно рухатись в напрямку охорони ІВ, яка існує в Європейському союзі. Відповідно до спеціального акту Community Design Protection Regulation 2002 охорону в ЄС можуть отримати як зареєстровані, так і не зареєстровані

дизайнерські об'єкти. Такий спосіб захисту вже запропонований законопроектом 5699, норми якого, сподіваємося, будуть прийняті найближчим часом.

Список використаних джерел:

1. Фешн-індустрія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://megasite.in.ua/131260-feshn-industriya.html>
2. Ганзієнко Д. Як дизайнеру в Україні захистити свою творчість [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/ganzenko/jak-dizajneru-v-ukrajini-zahistiti-svoju-tvorchist-1553786.html>
3. Токарева В. Захист інтелектуальної власності в галузі індустрії моди [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/8241/Chasopys%20162-165.pdf.pdf?sequence=1>
4. Пашковська Т. Fashion Law: копіювати не можна заборонити! [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/zahist-intelektualnoyi-vlasnosti-avtorske-pravo/fashion-law-kopiyuvati-ne-mozhna-zaboroniti.html>
5. Спіфанова Н. Fashion Law: модні бренди та судові тренди [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://yur-gazeta.com/golovna/fashion-law-modni-brendi-ta-sudovi-trendi.html>

Авторське право деяких суб'єктів, які беруть участь в діяльності організації ЗМІ

Тараненко Сергій Михайлович,

кандидат юридичних наук, доцент

Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Іваненко Наталія Валеріївна,

магістрант Черкаського національного університету

імені Богдана Хмельницького

Відомо, що у сфері діяльності організацій ЗМІ постійно задіяні такі суб'єкти авторського права як, автори репортажу кореспонденції, інтерв'ю, статті, рецензії, перекладу, рекламного матеріалу, малюнка, фотографії, а також інші творчі особи. Принагідно зазначити, що результатами їхньої діяльності є нові об'єкти, а саме: газети, журнали, телепередачі тощо. Доцільно зазначити, що ці об'єкти різні за змістом і складаються, насамперед, з окремих творів, які різняться між собою за (жанром, тематикою і стилем). Тому беручи до уваги це під час у підготовки до випуску таких складених творів залучаються особи різного творчого профілю. В той же час деякі з них в процесі своєї діяльності можуть набувати статусу суб'єкта авторського права.

Так будучи суб'єктом авторського права, у особи виникає певний, визначений законодавством, обсяг як майнових так і особистих немайнових прав на створений нею об'єкт.

Утім у ст.7 Закону України «Про авторське право і суміжні права», зазначено, що суб'єктами авторського права є автори творів, їх спадкоємці та особи, яким автори чи їх спадкоємці передали свої авторські майнові права [1]. Де, відповідно до п.1 ст. 1 Закону України «Про авторське права і суміжні права» автором є фізична особа, яка своєю творчою працею створила твір [1].

Водночас Закон України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» [2] та Закон України «Про інформаційні агентства» [3] серед суб'єктів інформаційних відносин виділяє окремо журналіста й автора. Не буде перебільшеним і те, що авторами в масмедіа є професійні журналісти, автори, що співпрацюють з редакціями ЗМІ, фотографи, оператори, режисери та інші особи.

Загальноприйнятою є точка зору про те, що термін «журналіст» застосовується до працівника організації ЗМІ, коли мова йде про використання ним документів та збір інформації [4].

Коли ж мова ідеться про статтю чи творче осмислення зібраного матеріалу, то журналіст стає суб'єктом авторського права (автором), і на результати його праці поширюється чинність норм Закону України «Про авторське право і суміжні права» [1].

Яскравим прикладом є також і те, що журналістом редакції друкованого засобу масової інформації відповідно до п.1 ст.25 Закону України «Про засоби масової інформації» є творчий працівник, який професійно збирає, одержує, створює і займається підготовкою інформації для друкованого засобу масової інформації та діє на підставі трудових чи інших договірних відносин з його редакцією або займається такою діяльністю за її уповноваженням, що підтверджується редакційним посвідченням чи іншим документом, виданим йому редакцією цього друкованого засобу масової інформації [2].

Слід відзначити, що журналісти (автори) ЗМІ є первинним суб'єктами авторського права, без результатів творчої діяльності яких, не можна говорити про авторські права організацій ЗМІ та інших суб'єктів їх діяльності [4].

До речі відповідно до ст.25 Закону України «Про інформацію» журналіст має право:

1. Під час виконання професійних обов'язків здійснювати письмові, аудіо- та відеозаписи із застосуванням необхідних технічних засобів, за винятком випадків, передбачених законом.

2. Безперешкодно відвідувати приміщення суб'єктів владних повноважень, відкриті заходи, які ними проводяться, та бути особисто прийнятим у розумні строки їх посадовими і службовими особами, крім випадків, визначених законодавством.

3. Не розкривати джерело інформації або інформацію, яка дозволяє встановити джерела інформації, крім випадків, коли його зобов'язано до цього рішенням суду на основі закону.

4. Після пред'явлення документа, що засвідчує його професійну належність, працівник засобу масової інформації має право збирати інформацію в районах стихійного лиха, катастроф, у місцях аварій, масових безпорядків, воєнних дій, крім випадків, передбачених законом.

5. Поширювати підготовлені ним матеріали (фонограми, відеозаписи, письмові тексти тощо) за власним підписом (авторством) або під умовним ім'ям (псевдонімом).

6. Відмовитися від авторства (підпису) на матеріал, якщо його зміст після редакційної правки (редагування) суперечить його переконанням.

7. Права та обов'язки журналіста, працівника засобу масової інформації, визначені цим Законом, поширюються на зарубіжних журналістів, працівників зарубіжних засобів масової інформації, які працюють в Україні [5].

Наприклад, у Німеччині журналісти мають право вимагати від державних органів та установ певну інформацію, яку не відкривають пересічним громадянам. Держава має право відмовити у наданні відомостей лише у випадку, коли це стосується незавершених судових рішень або особи людини викраденої злочинцями. У разі, якщо чиновник не надав інформацію, журналіст може звернутися до суду. Журналісти німецьких видань мають право працювати під прикриттям – не оголошувати свого фаху, якщо є підстави вважати, що інакше їм не здобути необхідної інформації.

Також у Німеччині є таке поняття, як «право на саморегуляцію». Самими суб'єктами ЗМІ створений орган саморегуляції – Рада з питань преси Його рішення не мають юридичної сили, але серед більшості медіавидань існує консенсус прислуховуватися до них. 98% видань погодилися публікувати скарги, що надходили на їх адресу. Видання намагаються не доводити конфлікти до суду і охоче публікують позиції обрешених. Адже це вигідніше, ніж розміщувати офіційне спростування. Коли журналісти виявляють власні помилки самотужки, то вони публікують виправлення, адже чесність сприяє довірі аудиторії [6].

Варто також звернути увагу і на те, що таємниця авторства охороняється на рівні прав журналіста та права автора твору. Він має право не зазначати своє авторство на інформацію, за аналогією із правом автора на анонімне представлення твору та його право на псевдонім.

У свою чергу творчий працівник телерадіоорганізації має право користуватися псевдонімом, застерігати від розголошення таємниці псевдоніму. У п.1 ст. 59 Закону України «Про телебачення і радіомовлення» визначено обов'язком телерадіоорганізації «зберігати у таємниці, на підставі документального підтвердження, відомості про особу, яка передала інформацію або інші матеріали за умови нерозголошення її імені»[7].

Крім того право на недоторканність твору закріплено відповідно у ст.439 ЦК України [8]. Це право на недоторканність твору є одним із особистих немайнових прав автора. Де автор має право протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню або іншій зміні твору чи будь-якому іншому посяганню на твір, що може зашкодити честі та репутації

автора, а також супроводженню твору без його згоди ілюстраціями, передмовами, післямовами, коментарями тощо. Не є порушенням права на недоторканість твору використання частини твору при цитуванні та в інших прямо дозволених законом випадках. Також не порушує право на недоторканість твору створення пародій на твір, опублікування критичних чи інших відгуків на твір тощо. Таким чином особисті немайнові права автора (в т. ч. право на недоторканість твору) охороняються безстроково. Окрім того для забезпечення недоторканності твору після смерті автора законом передбачено, що недоторканність твору охороняється особою, також яка уповноважена на це автором. А у випадку відсутності такого уповноваженого недоторканність цього твору охороняється спадкоємцями автора, а також іншими зацікавленими особами.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23 грудня 1993 р. У редакції від 26.04.2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>
2. Закон України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» від 16 листопада 1992 р. Редакція від 15.06.2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2782-12>
3. Закон України «Про інформаційні агентства» від 28 лютого 1995 р. № 74/95 Редакція від 21.05.2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/74/95-%D0%B2%D1%80>
4. Зайцева-Калаур І.В. Організація засобів масової інформації як суб'єкти авторського права : дис. канд. юрид. наук: 12.00.03 / Зайцева Калаур Інна В'ячеславівна. – Київ, 2013. – 222 с.
5. Закон України «Про інформацію» від 02.10.1992 р. в редакції Закону від 01.01.2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>
6. Медійне законодавство Німеччини: 7 пунктів, що сприяють роботі ЗМІ від 04.05.2013р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://imi.org.ua/articles/mediyne-zakonodavstvo-nimechhini-7-punktiv-scho-spriyayut-roboti-zmi>.
7. Закон України «Про телебачення і радіомовлення» від 21 грудня 1993 р. № 3759-ХІІ У редакції від 11.02.2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3759-12/page4>

Правове регулювання промислової власності: національний та світовий досвід. Правове регулювання нетрадиційних об'єктів інтелекту- альної власності в Україні і світі

Особливості правового регулювання нетрадиційних торговельних марок

Алексєєва Ксенія Ігорівна,

*магістрант Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького*

На сьогоднішній день ринок товарів та послуг є надзвичайно різноманітним. На ньому представлено багато однорідної продукції і щоб зорієнтуватися серед такого широкого спектра пропонованих ринком товарів, споживач орієнтується на товарний знак. Віддаючи перевагу тій чи іншій торговельній марці, споживач орієнтується на конкретного виробника, очікуючи при цьому на певну якість і властивості, притаманні товарам, що випускає цей виробник або послугам, які він надає.

Останнім часом постійно збільшується різноманіття позначень, що можуть бути заявлені як знак для товарів та послуг. Разом з традиційними словесними та графічними позначеннями з'являються нетрадиційні позначення як, наприклад, звук, аромат, смак тощо.

Метою запропонованого дослідження є з'ясування особливостей правового регулювання нетрадиційних торговельних марок.

Торговельна марка – це будь-яке позначення або будь-яка комбінація позначень, які придатні для вирізнення товарів (послуг), що виробляє (надає) одна особа, від товарів (послуг), що виробляють (надають) інші особи. Такими позначеннями можуть бути: слова, літери, цифри, зображувальні елементи, комбінації кольорів – таке визначення дає Цивільний Кодекс України згідно статті 492 – Торговельна марка [1, с.9].

Стосунки, що виникають у зв'язку з створенням, реєстрацією, правовою охороною і використанням торговельних марок,

регулюються законодавством України, міжнародними угодами, учасником яких є Україна та рядом підзаконних актів. Українське законодавство визнає два терміни: «торговельна марка» згідно Цивільного кодексу України та «товарний знак», згідно законодавчих актів України. Одним з основних законодавчих актів, що регулюють стосунки, пов'язані з правовою охороною товарних знаків, являється Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» від 15 грудня 1993 р., з подальшими змінами від 22.05.2003 р. [2, с.1].

Торговельна марка служить для виділення товару або послуги конкретної фізичної чи юридичної особи з однорідних товарів і послуг інших осіб. Крім того, торговельна марка дозволяє визначити джерело походження товару, так як відомості про її власників внесені в Реєстр товарних знаків, зареєстрованих в Державних органах України.

Починаючи з ХХ століття, з-поміж торговельних марок виділяють окремий вид – нетрадиційну торговельну марку. В сучасному світі все більше з'являється дане поняття. Це обумовлюється швидким розвитком інституту інтелектуальної власності та сучасних технологій. Що дає нетрадиційна торговельна марка? Насамперед, це піар підприємства, який патентує даний вид об'єкту ІВ. А також індивідуальність та неповторність продукту, який випускається саме під нетрадиційною торговельною маркою. Так як цікавість покупця, його заінтригованість грає важливу роль в торговому бізнесі.

Також не можна не звернути увагу на правопорушення, що пов'язані з неправомірним використанням того чи іншого бренду. Незаконні дії з використання та розповсюдження «чужого» найменування, «чужої» торговельної марки впливають на просування бренду і, звичайно, порушують авторське право підприємства та власне особи, що запровадила нетрадиційну торговельну марку [3, с.318-321].

Для класифікацій торговельних марок, варто звернутися до визначення поняття «знак». Знак – це матеріальний об'єкт, що можна розрізнити за допомогою органів чуття, який виступає як замітник іншого предмету, явища чи дії. За матеріальною природою, знаки поділяються на: звукові, графічні, рух, запах, смак, колір, форма, предмет, матеріал, вчинок.

Приблизно таким чином можна класифікувати і знаки для товарів та послуг, врахувавши додатковий поділ графічних знаків на підвиди: букви, силабічні знаки, слова, символи, малюнки, фотографії, голограми. Всі ці підвиди, крім останнього, відносяться до традиційних (часто вживаних) торговельних марок, а останній підвид та інші види

відносяться до так званих нетрадиційних знаків для товарів та послуг. Розглянемо деякі приклади їх використання.

Прикладом об'ємної торговельної марки можна назвати всесвітньо відому форму пляшки Coca-Cola. Для українського ринку прикладом може стати 3D-фігурка лиса – героя мережі закладів швидкого харчування McFofy!

Широко відомою звуковою торговельною маркою є рінгтон компанії Nokia – Nokia Tune (музикальна фраза з композиції Grande Valse авторства Франциско Таррега). Для компанії Sandora – лідера ринку соків та нектарів України – аудіо торговельною маркою може стати уривок мелодії «What a wonderful world», що виконує Томас Непман, який часто застосовується у рекламі продукції та добре упізнається споживачами.

Колір як торговельна марка був зареєстрований багатьма фірмами, в тому числі й відомою кондитерською компанією Cadbury (темно фіолетовий для шоколадної продукції). Також відомим прикладом може служити торговельна марка Приватбанку, основна частина якої, виконана в приємному світло-зеленому кольорі, який став для банку брендовим, а його банкомати чи самі відділення можна здалеку впізнати по цьому кольору [4, с.39-43].

Серед голографічних знаків для товарів та послуг можна назвати товарний знак компанії Cass Laminierunys GmbH для друкованої продукції та послуг типографії.

Першою компанією, що отримала ліцензію на ароматичну торгову марку стала голландська компанія «Сента», що зареєструвала торговельну марку «запах свіжоскошеної трави» для тенісних м'ячів. Також одним з перших прикладів можна назвати товарний знак «сильний запах гіркого пива» компанії Unicorn Products для дротиків від гри дартс.

Вчинок як торговельну марку застосовують досить рідко, проте для такого бренду як «Біола» було б доречним використання збовтування фірмової пляшки («А як ти збовтаєш свою «Біолу»?») як знак для товару.

Основним же недоліком використання нетрадиційних знаків для товарів та послуг є особливості їх реєстрації та захисту в різних країнах. Використання нетрадиційних торговельних марок на території України регулюється законодавством. Так, згідно до «Положення про Державний реєстр свідоцтв України на знаки для товарів і послуг» в Україні можна зареєструвати наступні види торговельних марок:

словесні, зображувальні, об'ємні, голографічні, знаки-кольори, звукові та світлові знаки [5, с.1].

Тобто, такі торговельні знаки як рух, запах, смак, матеріал чи вчинок офіційно реєстрації не підлягають. Проте, існують інші способи їх захисту. Наприклад, рух чи вчинок можна зареєструвати як світлове зображення (відеоряд). Також можна використати положення статті 6 *quinquies* «Паризької конвенції про охорону промислової власності» та зареєструвати товарний знак в іншій країні Союзу (місця проживання чи громадянства заявника).

Список використаних джерел:

1. Цивільний Кодекс України від 16 січня 2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
2. Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» від 15 грудня 1993 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.suirv.org>.
3. Право інтелектуальної власності: підручник / За ред. О.П. Орлюк, О.Д. Святоцького. – К.: Ін Юре, 2007.
4. Тростіна С.В. Рекламоздатність торговельної марки. – Збірник наукових праць за матеріалами 3-ї Всеукраїнської науково-практичної конференції «Інтелектуальна власність: погляд з 21 ст» (26-27 вересня 2013 р.) – Черкаси, 2013.
5. Положення про Державний реєстр свідоцтв України на знаки для товарів і послуг від 10.01.2002 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uivr.org>.

Особливості правового регулювання промислової власності

Лашко Євгенія Сергіївна,

*магістрант Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького*

В сучасних реаліях суспільства проблема правового регулювання промислової власності є досить актуальною. Незважаючи на складну ситуацію на Сході країни, інтелектуальний потенціал суспільства посилюється, це дає надію на поступове покращення економічного становища в Україні та розвиток морально-етичних та правових норм держави. Велике значення нормативно-правового забезпечення інтелектуальної, а, зокрема, промислової власності полягає в необхідності створення сприятливих умов для інноваційної, винахідницької, творчої та наукової діяльності.

Правове регулювання промислової власності досліджувалась в роботах таких фахівців, як В.О. Волошин, Є.Ш. Гареев, О.А. Городов, Н.О. Горячовська, А.О. Кодинець, О.О. Підпригора, О.В. Піхурець та ін. Однак, здебільшого їх праці стосувалися історії, дослідження конкретних об'єктів права промислової власності, питань договірних відносин в даній сфері, а тема проблем промислової власності відходила на другий план [1].

Зростання ролі й значення інтелектуальної діяльності та інтелектуальної власності зумовлює необхідність посилення ефективності їх правової охорони і захисту. Досвід показує, що творча інтелектуальна діяльність стає визначальною і вирішальною рушійною силою будь-якого розвитку. Саме вона визначає стратегію і тактику соціально-економічного прогресу будь-якої країни, у тому числі й України [2].

В світовій практиці силу патентних прав держави вимірюють за допомогою показника, який в 1997 році започаткували Хінарте і Парк.

Цей показник враховує п'ять елементів патентного законодавства – захист через патентування, участь держави в міжнародних договорах, тривалість захисту в часі, спосіб примусового виконання й межі патентних прав, – значення індексу може становити від нуля до п'яти в залежності від кількості виконаних умов.

Якщо порівняти дані України і середні значення інших 199 країн з 1995 року по 2010 рік, то на 2010 рік патентні права в Україні оцінювались в 3,88 бала, тоді як середні значення по світу складало 3,275.

Україна перебувала на 32-му місці в 2010 році, і це здебільшого були більш передові країни, якщо порівнювати показники ВВП на душу населення. Якщо дослідити зміну показника України в часі, стає ясно, що він не змінювався у 1995-2005 роках і почав збільшуватись десь в другій половині 2000-х [3, с.3].

Такий підйом мав місце завдяки підписанню угоди ТРІПС у 2008 році. Бачимо, що стан правового регулювання патентних прав в Україні не

перебуває в критичному стані, та демонструє відносно непогані за світовими мірками показники, проте наявні й підводні камені.

Звичайно, Україна зацікавлена у зміцненні захисту майнових прав, проте існують різні думки з приводу цієї теми. Реформуючи сферу ІВ ми отримуємо доступ до ринків СOT, ЄС та США. Аргументи з наукових посібників на користь захисту ІВ полягають у тому, що це стимулює авторів і виробників до інновацій та нових винаходів, на певний час усуваючи з ринку копіювальників та наслідувачів. Це дозволяє авторам і виробникам одноосібно окупити свої витрати, які були вкладені у певний винахід [3, с.4].

З іншого боку, критики говорять, що заходи із захисту прав інтелектуальної власності підвищують ціни на захищені продукти, що можуть перешкоджати поширенню нових технологій.

Можемо зробити припущення, що оптимальним рівнем захисту ІВ буде золота середина між сприянням інноваціям і витратами на їх створення.

У великих компаніях розвинених країн світу патенти використовуються в якості інструменту боротьби з конкурентами на світових ринках. В Україні дана тенденція також почала набирати оберти.

Такі компанії формують портфелі патентів і патентне середовище на пріоритетній території з максимального числа комбінацій істотних ознак патентів. При цьому великі корпорації Японії і США і країн Західної Європи виробили ряд патентних стратегій: стратегія патентного повені; стратегія патентного блокування; комбінована патентна стратегія.

Стратегія патентної повені полягає в тому, щоб максимально заповнити «свій» ринковий простір власними патентами, пригнічуючи своїх конкурентів масою патентів по всіх перспективних напрямках. Дану стратегію зазвичай використовують великі компанії (Microsoft, IBM, Intel, Hitachi та ін.).

Стратегія патентного блокування передбачає блокування науково-технічного розвитку основних ідей і пунктів ключового патенту конкурента шляхом протиставлення йому власних більш досконалих і перспективних патентів. Сюди ж відносяться патенти, призначені для захисту тих областей, в яких з якихось причин патентовласник не виробляє продукцію, а хоче захистити її на перспективу.

Комбінована патентна стратегія – це комбінація перших двох стратегій. Для цієї стратегії характерні агресивні форми захоплення ринку наукомісткої продукції. Компанія заповнює патентний простір в зоні конкурента своїми патентами і одночасно блокує ними ключові патенти конкурента [4, с.68].

Законодавство про інтелектуальну власність за своїм характером є комплексним, його основу, як відомо, становлять положення Конституції України у ст. 41, ст. 54 [5, с. 15, 17]. Норми про захист права інтелектуальної власності знайшли своє відображення у Цивільному, Господарському, Кримінальному кодексах України, у Кодексі України про адміністративні правопорушення та у спеціальних законах України у сфері інтелектуальної власності. На виконання законодавчих актів у цій сфері сьогодні розроблено і діє близько 100 підзаконних актів. Ці кодекси містять норми, спрямовані на посилення кримінальної та адміністративної відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності [6, с.804].

Щодо проблем правового регулювання промислової власності, то, перш за все, необхідно визначити, що саме входить до об'єктів права промислової власності, адже в міжнародних актах висловлювались різні погляди.

В Паризькій конвенції зазначено, що об'єктами охорони промислової власності є патенти на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, товарні знаки, знаки обслуговування, фірмові найменування та вказівки про походження чи найменування місця походження, а також припинення недобросовісної конкуренції [7]. В свою чергу угода ТРІПС сюди також відносить компонування інтегральних мікросхем, конфіденційну інформацію; Конвенція про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності включає в дану множину винаходи в усіх сферах людської життєдіяльності, захист від недобросовісної конкуренції, а також все, що є продуктом роботи людського інтелекту у виробничій та науковій сфері [8, с.53].

Багато джерел повторює положення Паризької конвенції окрім захисту від недобросовісної конкуренції. Однак, деякі джерела включають до об'єктів права промислової власності компонування

інтегральних мікросхем, в тому числі Укрпатент, котрий зазначає це на офіційному сайті.

Так чи інакше питання складу об'єктів права промислової власності залишається спірним.

Проблемним моментом є отожднення визначень законодавцем понять винаходу і корисної моделі [9, с.6]. Так, винахід і корисна модель схожі між собою за формою, проте це не одне і те ж.

Можна провести розмежування даних понять, ознайомившись з умовами патентоздатності цих об'єктів (ст. 7 Закону). Було б доречним, на нашу думку, виокремити ці два різні поняття для спрощення розуміння різниці між ними.

Основними відмінностями винаходу і корисної моделі є критерії патентоспроможності. Для винаходу – це новизна, промислова придатність, винахідницький рівень; для корисної моделі – винахідницький рівень не потрібен, обов'язковою є новизна та промислова придатність. Ще один момент – патент на винахід видається після проходження кваліфікаційної експертизи, а на корисну модель – формальної експертизи під відповідальність заявника. Що стосується терміну дії патенту на винахід, він становить 20 років (з правом подовження), на корисну модель – 10 (без права подовження). В той же час обсяг прав, що надаються власникам патентів, аналогічний і для винаходу, і для корисної моделі [10].

В контексті промислових зразків існує проблема договірного регулювання, коли через видачу ліцензії або підписання ліцензійного договору власник патенту передає право користування промисловим зразком іншій особі на певний строк. Існують випадки, коли патентовласник відмовляється від промислового зразка, дане право закріплене за ним ЗУ «Про охорону прав на промислові зразки». І тоді виникає проблема відносно подальшої долі тих ліцензійних договорів, які були укладені з власником патенту користувачем-ліцензіатом на використання промислового зразка. Недолік в тому, що ЗУ «Про охорону прав на промислові зразки», на відміну від ЗУ «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» не містить норми, яка б прописувала заборону повної або часткової відмови власника від патенту без попередження особи, яка є користувачем відповідно до ліцензійного договору [11, с. 5-6].

Отже, підводячи підсумки, можемо акцентувати увагу на необхідності доопрацювання законодавства в сфері інтелектуальної власності, зокрема патентному праві. Так, до ЗУ «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі»: закріпити окремі визначення для

винаходів і корисних моделей, посилаючись в них на умови патентоздатності. До ЗУ «Про охорону прав на промислові зразки»: ввести заборону власнику відмовлятися від патенту на промисловий зразок без попередження ліцензіата.

Список використаних джерел:

1. Семенов О. – Проблемні аспекти правового регулювання промислової власності – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.businesslaw.org.ua/pravove-reguluvannya-promyslovoi-vlasnosti/>
2. Ходаківський Є.І. Інтелектуальна власність : економіко-правові аспекти. / Є.І. Ходаківський, В.П. Якобчук, І.Л. Литвинчук. – К. : Центр учбової літератури, 2014. – 276 с.
3. Івус О. Дилема української інтелектуальної власності. – 2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/publications/2015/07/1/548831/>
4. Соколов Д. Патентные стратегии предприятий / Д. Соколов // Наноиндустрия. – 2014. – № 8. – С. 66-72.
5. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
6. Морозова Л.П., Слободянюк В.Ю., Олейник Б.И. «Молодий вчений». – № 3 (43) – березень, 2017 р. – С.802-806
7. Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20 березня 1883 р. // Зібрання чинних міжнародних договорів України. – 1990. – № 1. – Ст. 320.
8. Баттахов П.П. Понятие и значение права промышленной собственности: закон и доктрина / П. П. Батахов // Северо-Кавказский юридический вестник. – 2013. – № 2. – С. 53-56.
9. Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» від 15 грудня 1993 р. № 3687-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 7. – Ст. 32.
10. У чому відмінність винаходу та корисної моделі? – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.msp-patent.com.ua/ua/3-v-chem-razlichie-mezhdu-izobreteniem-i-poleznoj-modelyu.html>
11. Бондаренко О.О. Основні напрями удосконалення національного законодавства у сфері охорони промислових зразків в Україні / О.О. Бондаренко // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція. – 2015. – № 15(2). – С. 4-7.

Правове регулювання інтелектуальної власності в агросфері України

Петренко Максим Сергійович,

студент 4 курсу Національного університету харчових технологій

Сьогодні людство живе у ХХІ столітті, ері високих технологій, глобальної інформатизації та динамічно зростаючої економіки, яка будується на інтелектуальному капіталі, комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності. Цінність інтелектуальної власності як нематеріального активу для підприємства є загально визнаним фактом, який не потребує доказування.

Одним з перспективних напрямків економічного розвитку для України є сільське господарство. Відомо, що Чорноземи в Україні займають 27,8 млн га (8,8 % від світових площ чорноземів (314 млн га), становлять основу її сільськогосподарських угідь – 67,7 %, є основним фондом отримання рослинницької продукції [1, 143-144].

У зв'язку із зазначеним гостро постає питання ефективного захисту результатів творчої праці в аграрному секторі, та отримання максимального економічного зиску від використання об'єктів інтелектуальної власності.

Головним об'єктом правової охорони для аграрного сектору, є селекційні досягнення, які, безумовно, є продуктом творчої діяльності людини. Відповідно до ч.1 статті 420 Цивільного кодексу України [2] (далі – ЦКУ), сорти рослин віднесено до об'єктів права інтелектуальної власності. Правові норми, якими регулюються майнові і особисті немайнові відносини, що виникають у зв'язку з набуттям, здійсненням та захистом прав інтелектуальної власності на сорти рослин викладено у главі 42 ЦКУ та Законі України «Про охорону прав на сорти рослин» [3].

Сорт рослин – окрема група рослин (клон, лінія, гібрид першого покоління, популяція) в рамках нижчого із відомих ботанічних таксонів (рід, вид, різновидність) незалежно від того, чи задовольняє вона умови виникнення правової охорони [3].

Об'єктом права на сорт є і селекційне досягнення у рослинництві, яке відповідає умовам патентоспроможності, а саме:

- є новим (матеріал сорту не був відомий у цивільному обороті на дату видачі патенту);
- є вирізняльним (чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, який є загальновідомим);

- є однорідним (результати розмноження сорту збігаються з його ознаками);
- є стабільним (ознаки сорту залишаються незмінними після його розмноження).

Заявка про видачу патенту на сорт подається до ДП «Український інститут інтелектуальної власності», який підпорядковується Міністерству економічного розвитку і торгівлі України. Експертизу на патентоспроможність сорту проводить визначений державою компетентний орган.

Кожний сорт повинен мати свою назву, яка дозволяє його однозначно ідентифікувати і відрізнитися від будь-якої іншої назви існуючого сорту того самого чи спорідненого виду в Україні і державах-учасниках Міжнародної конвенції з охорони нових сортів рослин.

Назва сорту включає його родове чи видове позначення і власну назву. Власна назва може бути представлена будь-яким словом, комбінацією слів, комбінацією слів і цифр або комбінацією літер і цифр. При цьому, Назва сорту не повинна:

- а) суперечити принципам гуманності і моралі;
- б) складатися тільки із цифр, за винятком випадків, коли це відповідає усталеній практиці найменування сортів, чи складатися виключно із знаків чи зазначень, які вказують на вид, групу стиглості, якість, призначення, цінність, походження або технологію вирощування;
- в) вводити в оману або давати хибне уявлення щодо характеристик, цінності, географічного походження сорту, а також про автора сорту чи іншу заінтересовану особу;
- г) бути тотожною чи настільки подібною, що її можна сплутати, щодо назви сорту, права на який набуті в Україні чи іншій державі-учаснику.

Сорт вважається придатним для поширення в Україні, якщо він придатний для правової охорони, може бути використаний для задоволення потреб суспільства і не заборонений для поширення з підстав загрози життю і здоров'ю людей, заподіяння шкоди тваринному і рослинному світу, довкіллю.

При цьому, відповідно до статті 1 Закону [3], використання сорту є будь-яка дія щодо сорту, зазначена в цьому Законі в переліку дій, що потребують дозволу володільця патенту або, за його відсутності, власника майнового права інтелектуальної власності на поширення сорту.

Суб'єктами права інтелектуальної власності на сорт рослин є автор сорту рослин, та інші особи, які набули майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин, за договором чи законом.

Відповідно до ст. 1 Закону [3] автором сорту є фізична особа, яка безпосередньо вивела чи винайшла і поліпшила сорт.

Автору сорту, як первинному суб'єкту прав інтелектуальної власності належать:

- особисті немайнові права інтелектуальної власності на сорт рослин, засвідчені державною реєстрацією;
- майнові права інтелектуальної власності на сорт рослин, засвідчені патентом;
- майнове право інтелектуальної власності на поширення сорту рослин, засвідчене державною реєстрацією.

Законодавством України встановлюються такі строки чинності майнових прав інтелектуальної власності:

- на сорти рослин – 30 років, починаючи з 1 січня року, наступного за роком державної реєстрації;
- для дерев та винограду – 35 років – починаючи з 1 січня року, наступного за роком державної реєстрації.

Немайнові права діють довічно і, на відміну від майнових прав інтелектуальної власності, не можуть бути передані іншим особам.

Аналізуючи діючі в Україні законодавчі норми щодо правової охорони сортів рослин, зроблено висновок, про те, що ними забезпечується належний рівень правового регулювання майнових і особистих немайнових відносин, що виникають у зв'язку з набуттям, здійсненням та захистом прав інтелектуальної власності на сорти рослин.

Список використаних джерел:

1. Пічкур О.В. Проблеми правової охорони нових різновидів рослин в Україні / О.В. Пічкур, В.О. Пічкур // Питання інтелектуальної власності : зб. наук. праць. Випуск 14 / ред. кол. : О. П. Орлюк та ін.; НДІ ІВ НАПрНУ. – К. : Інтерсервіс, 2017. – С.142-201.
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=435-15>
3. Закон України «Про охорону прав на сорти рослин» від 21 квітня 1993 р. № 3116-XII із змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3116-12>.

Державні стандарти України в системі права промислової власності

Тростіна Світлана Василівна,

*старший викладач Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького*

В умовах жорсткої конкуренції на світовому ринку успішна реалізація продукції залежить від ступеня її новизни, якості та конкурентоспроможності. Високий винахідницький рівень технічних рішень, на основі яких розробляється продукція, є одним з основних умов досягнення високих техніко-економічних показників, але ще не гарантує ефективну реалізацію товару. Потрібен поглиблений аналіз кон'юнктури ринку за допомогою комплексного вивчення патентної, науково-технічної та економічної інформації, для чого і потрібні патентні дослідження.

З метою встановлення єдиних вимог до організації, проведення і оформлення результатів досліджень з патентної та кон'юнктурно-економічної інформації в Україні у 1997 році започатковано систему державних стандартів у галузі промислової власності та з 1 січня 1998 року наказом Держстандарту України від 6 червня 1997 року № 327 введено в дію такі стандарти:

- ДСТУ 3574-97 Патентний формуляр. Основні положення. Порядок складання та оформлення.
- ДСТУ 3575-97 Патентні дослідження. Основні положення та порядок проведення.

Стандарти розроблені відповідно до чинного законодавства України в галузі промислової власності. Ці вимоги є обов'язковими для суб'єктів господарської діяльності, що діють на території України, діяльність яких повністю або частково фінансується з державного бюджету. Для всіх інших суб'єктів господарської діяльності вимоги стандартів мають рекомендаційний характер.

Автор ставить за мету дослідити та зробити аналіз змісту цих стандартів та визначити їх значення для права промислової власності.

У відповідності зі ДСТУ 3574-97 «Патентний формуляр. Основні положення. Порядок складання та оформлення» державою установлені основні положення, порядок складання та оформлення патентного формуляра – офіційного інформаційного документа, який засвідчує стан об'єкта господарської діяльності, як товару щодо порушення прав власників чинних охоронних документів та заявників на об'єкти

промислової власності. Застосовується для забезпечення використання об'єкта господарської діяльності у державі та за кордоном без порушення прав власників чинних охоронних документів та заявників на об'єкти промислової власності.

У відповідності зі ДСТУ 3575-97 «Патентні дослідження. Основні положення та порядок проведення» державою установлені основні положення, порядок проведення та форму звіту про патентні дослідження. Зазначений стандарт встановлює єдині вимоги до організації і проведення патентних досліджень, а також оформлення і використання їх результатів. Стандарт застосовується в усіх галузях господарської діяльності на етапах створення і використання об'єкта господарської діяльності. Суттю проведення патентних досліджень є визначення патентоспроможності об'єктів господарської діяльності, ситуації щодо використання прав на об'єкти промислової власності, а також виявлення порушення прав власників чинних охоронних документів та прав заявників на об'єкти промислової власності. У стандарті знайшли відображення правові відносини на всіх етапах життєвого циклу об'єкта господарської діяльності. Патентні дослідження можуть представляти собою дослідження технічного рівня техніки і тенденцій розвитку об'єктів господарської діяльності, дослідження їх патентоспроможності, патентної чистоти, а також конкурентоспроможності на основі патентної та іншої інформації. При виконанні державних контрактів, наприклад, на поставку товарів, надання послуг, виконання робіт, зокрема науково-дослідних, дослідно-конструкторських і технологічних, необхідно проводити патентні дослідження у відповідності з зазначеним стандартом. Необхідність застосування вимог ДСТУ 3575-97, як правило, передбачається у документації, що регламентує виконання робіт, а конкретний зміст патентних досліджень визначається завданням на проведення патентних досліджень. Згідно стандарту, патентні дослідження проводять по визначеним основним етапам.

На першому етапі розробляють завдання на проведення патентних досліджень, тобто, потрібно визначити, які конкретні завдання належить вирішити у процесі патентного дослідження, конкретних видів дослідження, що забезпечують вирішення визначених завдань; термінів їх проведення; виконавців даного процесу; звітної документації, яку необхідно підготувати по закінченні роботи.

На другому етапі виконують розробку регламенту пошуку.

Регламент пошуку – це програма, яка визначає межі проведення пошуку серед патентних баз даних і фондів патентно-асоційованої інформації.

Вищевказаний регламент визначається: предметом пошуку, територією, на якій слід здійснити пошук. Країну пошуку інформації визначають, виходячи з цілей патентних досліджень, ретроспективністю пошуку, класифікаційними рубриками, джерелами інформації. Патентні дослідження проводять за рахунок використання широкого кола джерел патентних, науково-технічних, кон'юнктурно-економічних та інших відомостей. Грамотний вибір інформаційних ресурсів дозволяє досягти максимально якісних і достовірних результатів патентних досліджень, а також істотно заощадити витрати на їх здійснення.

Третій етап передбачає здійснення пошуку та підбору патентних та інших документів, відповідно до затвердженого регламенту.

Патентний пошук передбачає відбір з величезної кількості інформації текстових документів або відомостей, відповідних за змістом тематиці запиту за одним критерієм або ряду ознак.

Патентний пошук у процесі розробки нової технології полягає в тому, щоб виявити рівень техніки, в порівнянні з яким оцінюється відповідність рішення критеріям патентоспроможності. Під рівнем техніки розуміється вся інформація, опублікована в пресі або надана у відкритому доступі в електронному вигляді з усіма супутніми кресленнями та іншими ілюстраціями.

На четвертому етапі виконують оформлення звіту про проведення пошуку.

З одержаних результатів пошуку проводять відбір інформації з метою проведення подальшого аналізу, а потім складають звіт про пошук. Дану звітність оформляють у таблицях.

Таблиця «Патентна документація» містить дані про кожному релевантному патентному документі, які безпосередньо відносяться до об'єкта пошуку та його компонентів.

Таблиця «Науково-технічна, кон'юнктурна, нормативна документація та матеріали державної реєстрації» містить інформаційні матеріали непатентного характеру, як, наприклад, журнальні статті, монографії, каталоги, проспекти компаній та ін.

На п'ятому етапі проводять систематизацію та аналіз відібраних документів.

Так, дослідження рівня техніки, тенденцій розвитку об'єктів техніки, а також їх патентоспроможності доцільно проводити, наприклад:

- при розробці маркетингової стратегії для визначення найбільш перспективних напрямів діяльності, виявлення потенційних конкурентів, визначення напрямів їх діяльності та вибору своєї ринкової ніші;
- для мінімізації ризику, пов'язаного з можливим дублюванням вже існуючих технічних рішень на початковому етапі розробки потенційного об'єкта патентування;
- для визначення відповідності об'єкта патентування критеріям патентоспроможності, «новизна» та/або «винахідницький рівень» при підготовці заявки на видачу патенту з метою зниження ризику отримання відмови у видачі патенту або подальшого його опротестування;
- для отримання інформації про цікаві технічні рішення або технології з метою подальшого придбання патенту (або отримання ліцензії) на вже запатентоване рішення.

Дослідження патентної чистоти, у свою чергу, слід включати у патентні дослідження при постановці продукції на виробництво та її реалізації на внутрішньому або зовнішньому ринках для виключення виникнення збитків, пов'язаних з порушенням прав третіх осіб.

З метою визначення патентної чистоти на об'єкти промислової власності використовуються джерела патентної інформації, а саме: діючі патенти країн по відношенню яких визначається патентна чистота. За результатами дослідження на патентну чистоту для виключення факту порушення прав третіх осіб, що володіють діючими в Україні або за кордоном, патентами, проводять порівняльний аналіз технічного об'єкта з запатентованим. Результатом цих досліджень є Патентний формуляр, що складеться відповідно до ДСТУ 3574-97 [2]. Порядок складання та оформлення», який необхідний для подання структурам, вирішальним, зокрема, питання реалізації об'єкта техніки в країні та/або за кордоном, можливості та умов його експорту.

Отже, згідно державного стандарту 3574-97 «Патентний формуляр. Порядок складання та оформлення» заключним етапом є документ про патентну чистоту досліджуваного об'єкта техніки чи технології. А згідно державного стандарту 3575-97 «Патентні дослідження. Основні положення та порядок проведення», заключним етапом патентних досліджень є «Звіт про патентні дослідження». На базі патентних досліджень можна вивчати світові досягнення науки і

техніки, тенденції і перспективи їх розвитку. Аналіз описів винаходів дозволяє знайти відповіді на запитання технічного характеру та дізнатися, яка мета даного винаходу, які техніко-економічні показники продукції будуть покращені при його використанні і наскільки широко воно може застосовуватися.

Список використаних джерел:

1. ДСТУ 3575-97. Патентні дослідження. Основні положення та порядок проведення: – К.: Держстандарт України, 1997. – 14 с.
2. ДСТУ 3574-97 Патентний формуляр. Основні положення. Порядок складання та оформлення. – К.: Держстандарт України, 1997 – 8 с.
3. Державні стандарти України.(ДСТУ). ДСТУ в галузі промислової власності. Сайт Українського інституту інтелектуальної власності. Веб-портал Українського інституту інтелектуальної власності. // <http://www.uivr.org>.
4. Патентні дослідження: Метод. рекомендації /За ред. В.Л. Петрова. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 1999. – 264 с.
5. Т.Г. Косско, Т.М. Павлиго. Патентні дослідження, їх актуальність на шляху інноваційного розвитку. Центр інтелектуальної власності і передачі технологій НАН України, Інститут проблем матеріалознавства ім. І.М. Францевича НАН України, К. – Наука та інновації. 2014. Т. 10. № 1. С. 65 – 70.
6. Патентні дослідження у медицині: порядок оформлення звіту. Методичний посібник / Розробники: Артамонова Н.О., Буслович Ф.Ю., Масіч О.В. та ін. – К.: Академія медичних наук України, 2002 – 52 с.
7. Добриніна Г.П. Патентна інформація та документація. Патентні дослідження: Конспект лекцій. – К.: Ін-т інтелектуальної власності і права, 2006. – 120 с.
8. Калінін В. В. Інформаційне забезпечення обробки та видача патентної інформації // НТІ. – 2003. – № 3. – С. 23-27.
9. Терентьєва Г.П. Інформаційне забезпечення патентної діяльності: навч. посібник / Г.П. Терентьєва. – Х.: ХДАК, 2003. – 100 с.

Охорона результатів фармацевтичної діяльності в Україні

Чирікова Яна Олександрівна,

*магістрант Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького*

Інтелектуальні продукти, пов'язані з розробкою, виробництвом і використанням лікарських засобів, займають особливе місце серед інших об'єктів інтелектуальної власності. Обумовлено це, насамперед, тим, що ці продукти належать до соціально важливої продукції і відіграють визначну роль у забезпеченні здоров'я населення та якості його життя.

Розглядаючи особливості захисту прав на лікарські засоби, як особливий інтелектуальний продукт, доцільно пригадати основну мету та зміст законодавства про інтелектуальну власність, зокрема основні засади права промислової власності. Так, відповідно до ст. 418 Цивільного Кодексу України право інтелектуальної власності – це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності.

Автор ставить за мету дослідити як саме охороняються результати фармацевтичної діяльності в Україні.

В Україні існують дві системи охорони результатів фармацевтичної діяльності: відповідно до норм законодавства про лікарські засоби (державна реєстрація лікарських засобів МОЗ України на основі позитивного результату їх спеціалізованої оцінки Державним фармакологічним центром МОЗ України) та згідно з нормами законодавства про інтелектуальну власність (реєстрація певних «фармацевтичних» об'єктів інтелектуальної власності в Інституті інтелектуальної власності (Укрпатент), МЕР України.

Основною метою державної реєстрації лікарських засобів є встановлення їх фармакологічної ефективності, безпечності для здоров'я та відповідності стандартам якості (ст. 9 Закону «Про лікарські засоби») [1].

Якщо у ході спеціалізованої оцінки матеріалів реєстраційного досьє на лікарський засіб підтвердиться відповідність цього препарату зазначеним критеріям, його буде зареєстровано і на нього видано реєстраційне посвідчення – «документ, який видається заявнику і є дозволом для медичного застосування лікарського засобу в Україні» [4].

А номенклатурна комісія Державного фармакологічного центру МОЗ України здійснює спеціалізовану оцінку правомірності державної реєстрації лікарського засобу під тією чи іншою торговою назвою відповідно до норм спеціального законодавства України про лікарські засоби [1].

Таким чином, реєстраційне посвідчення є основним правостановлюючим документом, який надає його власнику право введення лікарського засобу в господарський оборот. Слід зазначити, що реєстраційне посвідчення надає його власнику лише право використовувати в комерційному обороті торгову назву, виробляти цей лікарський засіб певним, зазначеним у затвердженій нормативно-технічній документації способом, використовувати певний дизайн упаковки тощо. Дані права не є виключними – власник посвідчення не має права дозволяти і, відповідно, забороняти іншим виробникам лікарських засобів використовувати таку ж торгову назву препарату, виробляти його тим самим способом, використовувати аналогічну упаковку тощо [4]. Щоб заборонити використання торгової назви потрібно захистити назву, як товарний знак в Інституті інтелектуальної власності.

Найбільш актуальними для фармацевтичної галузі об'єктами інтелектуальної власності, незаконне використання яких може мати певні правові наслідки, є винаходи та торговельні марки. Однак винаходи – є найбільш наукоємними, вони поділяються на два основних види: продукт (молекула діючої речовини; фармацевтична композиція) і процес (спосіб одержання речовини; спосіб застосування (лікування) і т.д.) Правову охорону хімічної речовини як продукту називають прямою правовою охороною. Патент на нову хімічну сполуку, що є активною субстанцією лікарського препарату, надає найбільший обсяг правової охорони. Його практично неможливо обійти, а установити факт порушення такого патенту не складно. Але є і непряма охорона. Це охорона речовини, отриманої певним запатентованим способом. Однак такий патент захищає відповідний продукт лише у тому випадку, якщо він є новим (нова хімічна сполука) [2]. У цьому випадку діє правова презумпція, відповідно до якої продукт вважається виготовленим із застосуванням запатентованого процесу. У протилежному випадку, обсяг правової охорони обмежується лише визначеним варіантом одержання відомої речовини.

Після закінчення терміну дії патенту, об'єкт винаходу стає доступним для виробництва іншими підприємствами. Така система стимулює як створення нових препаратів, так і вільне використання

випробуваних та надійних ліків-генериків після закінчення терміну дії патенту [3].

Медичне застосування передбачає виробництво (в тому числі пакування і маркування) лікарського засобу, його просування на ринок (рекламу, зазначення його назви на упаковці, в друкованих виданнях, показ на виставках тощо) та продаж – тобто всі види введення в господарський обіг, визначені в абз. 4 ч. 2 ст. 28 Закону «Про винаходи і корисні моделі» й ч. 4 ст. 16 Закону «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг».

Основна мета системи охорони здоров'я полягає в забезпеченні населення якісними, безпечними та ефективними лікарськими засобами. Це впливає на головний конфлікт реалізації прав на лікарський засіб. Так, надання будь-кому виключного права на певний препарат або його торгової назви вступає в протиріччя з реалізацією основного права громадян – права на доступність медичної допомоги, і, відповідно, з державною політикою, спрямованою на забезпечення населення якісними препаратами в необхідних обсягах і за доступними цінами.

Таким чином, набуття прав на лікарські засоби та їх торговельні назви абсолютно незалежні, а їх мета – різна. Отже, їх реалізація часто призводить до конфлікту інтересів, ефективно вирішити який часом можна лише в судовому порядку.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про лікарські засоби» від 4 квітня 1996 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=123%2F96-%E2%F0>
2. Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» від 15 грудня 1993 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=2&nreg=3687-12>
3. Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» від 15 грудня 1993 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=3689-12>
4. «Про порядок державної реєстрації (перереєстрації) лікарських засобів», Постанова Кабінету Міністрів України № 376 від 26 травня 2005 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=376-2005-%EF>

Державне управління у сфері інтелектуальної власності. Захист права інтелектуальної власності в Україні та за кордоном

**Використання та захист права інтелектуальної власності у
господарській діяльності ТОВ: судова практика**

Курченко Олександра Дмитрівна,

*студентка Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького*

В умовах глобалізації та стрімкого розвитку науково-технічного прогресу інтелектуальна власність стає основним ресурсом, що забезпечує конкурентоспроможність підприємства. Так, для активного економічного і соціального розвитку та підвищення добробуту в країні необхідна розвинена дієва система захисту прав інтелектуальної власності. Відомо, що необізнаність громадян, юридичних осіб в питанні захисту своїх порушених прав інтелектуальної власності тягне за собою неабиякі матеріальні збитки. Доцільно зазначити, що у розвинутих країнах інтелектуальна власність вважається однією з основних складових національного багатства. У цьому сенсі, стає зрозуміло, що в українському законодавстві необхідно усунути прогалини, які знижують рівень захисту прав та законних інтересів суб'єктів прав інтелектуальної власності.

Не випадково, метою даного дослідження є аналіз питань щодо правомірності використання інтелектуальної власності на підприємствах, а саме в діяльності товариств з обмеженою відповідальністю, оскільки саме ця організаційно-правова форма господарювання і формує значну частину ВВП України. Принагідно звернути увагу також і на недосконале правове регулювання діяльності таких учасників господарських відносин як ТОВ, в частині захисту порушених їх прав у сфері інтелектуальної власності.

Теоретико-методологічні засади щодо правового регулювання діяльності ТОВ висвітлювались у багатьох наукових працях відомих вчених, як В.С. Щербина, О.М. Вінник, О.Р. Кібенко, І.В. Лукач та ін.

В той же час, до проблем захисту прав інтелектуальної власності зверталися здебільшого фахівці з цивільного права, такі як: О.М. Мельник, С.М. Клеменова, І.Р. Калаур, В.Г. Олюха, О.С. Кравченко, О.М. Пастухов, С.А. Дзіс, Є.В. Петров, О.М. Боярчук та ін.

Загальновідомо, що інтелектуальна власність – це закріплені законом права, які є результатом інтелектуальної діяльності у промисловій, науковій, літературній і художній областях. Найповніше поняття прав інтелектуальної власності розкривається у ст. 2 Конвенції, що засновує Всесвітню організацію інтелектуальної власності, від 14 липня 1967 р. [1]. Відповідно до частини першої ст. 418 ЦК України право інтелектуальної власності – це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності, або на інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначений цим Кодексом та іншим законом [2].

До речі, для комерціалізації інтелектуальної власності користуються:

1. Активною комерціалізацією: звернення власника прав інтелектуальної власності (або його уповноваженого представника) із пропозиціями щодо купівлі прав на об'єкти інтелектуальної власності до конкретних потенційних користувачів або покупців.

2. Пасивною комерціалізацією: оприлюднення пропозицій щодо відчуження або надання дозволів на використання прав інтелектуальної власності шляхом публікації у базах даних об'єктів авторського і патентного права [3].

При цьому найпростішим методом комерціалізації інтелектуальної власності є використання її на власному підприємстві шляхом внесення до статутного фонду або використання технології у власному виробництві. Але на цьому етапі слід звернути увагу, що використання такого методу на ТОВ має регулюватися Законом України «Про товариства з обмеженою відповідальністю», який був прийнятий Верховною радою України, але ще не набрав чинності, тому що на даному етапі знаходиться у Президента на стадії підписання. Відносини за участю ТОВ та використання права інтелектуальної власності на цих суб'єктах господарювання підпадають під предмет регулювання двох галузей національного права: як господарського, так і цивільного. Проте, на нашу думку, це негативно впливає на перебіг здійснення господарської діяльності, адже дублювання цих норм в різних законодавчих актах і водночас відсутність законодавчо визначених норм з приводу використання інтелектуальної власності може створювати перепони у правозастосуванні.

Необхідно відзначити, що у випадку комерціалізації інтелектуальної власності шляхом внесення до статутного фонду, ТОВ має керуватися ЗУ «Про господарські товариства», тоді як перебіг формування, внесення змін до статутного фонду у Главі III ЗУ «Про ТОВ», який не вступив в дію, деталізує процес створення, внесення змін, розмір часток та інші операції зі статутним капіталом ТОВ [4].

Такі ТОВ не тільки створюють об'єкти інтелектуальної власності, а й набувають суттєві конкурентні переваги, порівняно з іншими суб'єктами господарювання. Наявність об'єктів інтелектуальної власності на підприємстві та ефективне управління, керуючись ЦКУ, ГКУ та іншими законодавчими актами, такими як ЗУ «Про ліцензування видів господарської діяльності» (у випадку, як що даний об'єкт інтелектуальної власності застосовується у господарській діяльності, що входить до переліку видів господарської діяльності, та підлягають ліцензуванню); ЗУ «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», ЗУ «Про охорону прав на промислові зразки» тощо. На нашу думку вони не тільки захищають бізнес, а й підвищують вартість компанії, збільшують розміри активів та забезпечують додатковий дохід за рахунок продажу ліцензій.

ТОВ для запобігання порушень прав інтелектуальної власності та їх захисту, використовують різні способи захисту, які передбачені законодавством нашої країни.

Найбільш дієвим способом, який використовують ці суб'єкти господарювання, належить судовому захисту прав інтелектуальної власності [5].

Прикладом судової справи з питань захисту прав інтелектуальної власності є справа від 5 вересня 2017 року № 910/14603/16, що розглядалася вищим господарським судом між ПрАТ «КИЇВСТАР» та ТОВ «ІНТЕК ЮЕЙ». Де ТОВ «ЮНІВЕРС МЕДІА КОРПОРЕЙШН» звернулося до господарського суду міста Києва з позовом до ПрАТ «КИЇВСТАР» про стягнення 43 500,00 грн. компенсації за порушення виключних майнових авторських прав. У той же час, позовні вимоги забезпечувалися з посиланням на приписи статей як 7,15,32,50,52 Закону України «Про авторське право і суміжні права».

Крім того, результатом судового позову стало позитивне рішення, а саме: 1. Касаційну скаргу товариства з обмеженою відповідальністю «ІНТЕК ЮЕЙ» задовольнити повністю. 2. Касаційні скарги приватного акціонерного товариства «КИЇВСТАР» та товариства з обмеженою відповідальністю «БУДИНОК КУЛЬТУРИ» задовольнити частково. 3. Рішення господарського суду міста Києва від 30.11.2016 та постанову

Київського апеляційного господарського суду від 23.05.2017 зі справи №910/14603/16 скасувати [6].

У свою чергу, доцільно зазначити, що у ході вирішення судової справи законодавчою базою служили як ЦКУ, ГКУ та Закон України «Про авторське право і суміжні права». У той же час, на нашу думку, судовий процес щодо захисту суб'єктів господарювання з різними формами власності значно спрощувався б при наявності більш удосконаленої законодавчої бази у сфері інтелектуальної власності.

Отже, як бачимо, діяльність суб'єктів авторського права та суміжних прав має деякі ознаки господарської діяльності. Тому, використання такої економіко-правової форми власності як ТОВ у господарській діяльності права інтелектуальної власності є цілком доцільним. Враховуючи це, доцільно доповнити Господарський кодекс України такими статтями як: «Правомочності щодо використання об'єктів авторського права» та «Правомочності щодо використання об'єктів суміжних прав», а також підписання законопроекту «Про ТОВ», положення його змісту підвищать ефективність захисту суб'єктами господарювання прав інтелектуальної власності.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності від 14 липня 1967 р. // Интеллектуальная собственность в Украине: правовые основы и практика. Т. 1. Право интеллектуальной собственности. – К., 1999. – С. 289–304.
2. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15/paran2269#n2269>
3. Інтелектуальна власність: навчально-наочний посібник / О.В. Іванюк, І.Л. Литвинчук. – Житомир: В.Б. Котвицький, 2014. – 163 с.
4. Проект Закону України країни «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю»: від 13.05.2016р., №4666 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59093
5. Світличний О. П. Право інтелектуальної власності: Підручник. – Вид. 2, змін. і доп. / О.П. Світличний. – К.: НУБіП України, 2016. – 355 с.
6. Постанова ВГСУ від 05.09.2017 року у справі №910/14603/16 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://protokol.com.ua/ua/postanova_vgsu_vid_05_09_2017_roku_u_spravi_910_14603_16/.

Проблеми адміністративно-правового захисту прав інтелектуальної власності

Петренко Віталій Олександрович,

*Доктор технічних наук, професор
Національної металургійної академії України,*

Чус Оксана Володимирівна,

*Кандидат юридичних наук,
суддя Дніпропетровського апеляційного господарського суду*

У сфері науки адміністративного права проблема охорони та захисту права інтелектуальної власності ще не має напрацьованого теоретичного підґрунтя, про що свідчить нечисленність проведених наукових робіт у цьому напрямку та неготовність науковців однозначно відповісти на запитання, що стосуються здебільшого адміністративної деліктності та заходів адміністративної відповідальності у галузі права інтелектуальної власності, а також необхідних заходів профілактики задля запобігання та протидії негативним виявам суспільно небезпечної та шкідливої поведінки [1, 187].

Адміністративно-правовий захист права інтелектуальної власності – це врегульовані законом суспільні відносини щодо володіння, користування та розпорядження результатами інтелектуальної, творчої діяльності, що охороняються нормами адміністративного законодавства через правозастосовну діяльність уповноважених державних органів (посадових осіб).

Захистом прав інтелектуальної власності є правове забезпечення недоторканності цих прав, їх непорушності, а в разі порушення, застосування заходів примусового характеру, спрямованих на відновлення цих прав [2, 51]. Право на захист з'являється у власника прав інтелектуальної власності лише в момент порушення або оспорування його прав та охоронюваних законом інтересів і реалізується в рамках цивільних, кримінальних та адміністративних правовідносин, які виникли при цьому. Згідно з міжнародними стандартами поняття «захист прав інтелектуальної власності» включає передбачену законодавством діяльність уповноважених країною відповідних органів влади по визнанню, поновленню прав, та усуненню перешкод, що заважають реалізації прав та законних інтересів суб'єктів права інтелектуальної власності.

Проблема незаконного використання інтелектуальної власності є глобальною проблемою всієї світової економіки. Держава і господарюючі суб'єкти несуть значні збитки від незаконного

використання належних їм об'єктів інтелектуальної власності. Юридичний захист суб'єктів правовідносин у сфері інтелектуальної власності не завжди здатен забезпечити інтереси законних власників.

Немає рації у створенні складної і коштовної системи охорони прав і поширення інформації про охоронні документи на об'єкти інтелектуальної власності, якщо власники цих прав не будуть мати можливість забезпечити захист своїх прав задовільним чином. Для того, щоб запобігти у подальшому порушенню прав і компенсувати втрати, що виникають унаслідок порушення цих прав, вони повинні мати можливість захищати свої права.

Після того як об'єкт інтелектуальної власності створений і охоронним документом закріплені на нього права, настає важливий етап у його життєвому циклі – включення в господарський обіг. Саме на цьому етапі об'єкт інтелектуальної власності приносить правовласнику прибуток чи іншу користь, власне те, заради чого він і був створений. Однак, як тільки інформація про об'єкт інтелектуальної власності стає відомою несумлінним конкурентам, у них виникає спокуса використати його у своїх інтересах. При цьому порушник прав знаходиться в більш вигідних умовах, чим правовласник: він не несе витрат на стадії створення та охорони об'єкта.

Юридичні форми захисту застосовують два порядки захисту: загальний (судовий) та спеціальний (адміністративний). Загальний порядок захисту здійснюється в судах.

Спеціальний порядок захисту прав здійснюється в органах державного управління або в органах Антимонопольного комітету України, або в органах державної митної служби України.

Адміністративно-правовий спосіб захисту прав полягає в розгляді та вирішенні суперечки органом державного управління. Процедура розгляду набагато простіша, ніж у цивільному судочинстві. Правовою основою є Кодекс України про адміністративні правопорушення, а також закони України: «Про захист від недобросовісної конкуренції», «Про авторське право і суміжні права», «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про охорону прав на промислові зразки», «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», «Про охорону прав на сорти рослин» тощо.

В роботі [3, 58] приводиться поняття адміністративно-правовий захист – це передбачені законом заходи примусового характеру, що застосовуються органами виконавчої влади і за допомогою яких здійснюється відновлення (визнання) порушених прав суб'єктів права інтелектуальної власності, а також майновий вплив на порушників.

У галузі авторського права і суміжних прав адміністративний спосіб захисту прав передбачено тільки за публічний показ, порушення умов публічного демонстрування і тиражування кіно- і відеофільмів без прокатного посвідчення. Стосовно об'єктів промислової власності цей спосіб захисту прав передбачає накладення штрафів за неправомірне використання фірмових найменувань, торговельних марок тощо. Засобом захисту в цьому випадку є скарга, яку у встановленому адміністративним законодавством порядку подають у відповідний орган державного управління.

Здійснення дій, обумовлених законодавством України як недобросовісна конкуренція, спричиняє накладення Антимонопольним комітетом України штрафів, а також адміністративну і цивільно-правову відповідальність.

Адміністративно-правовий захист авторського права – це не владно-управлінська, а адміністративно-юрисдикційна діяльність. Поняття адміністративно-юрисдикційної діяльності не закріплено на законодавчому рівні. Словники визначають лише суть понять «юрисдикція» та «адміністративна юрисдикція». Так, під юрисдикцією розуміється встановлена законодавством сукупність повноважень відповідних органів державної влади та органів місцевого самоврядування розглядати та вирішувати правові спори і справи про правопорушення, давати правову оцінку діям осіб або інших суб'єктів права з так званої їх правомірності або неправомірності, застосовувати санкції до правопорушників [4, 490].

Адміністративне право постає як один із найбільш істотних та значимих факторів впливу на розвиток системи державного управління в цілому та регулювання питань в галузі інтелектуальної власності зокрема.

Адміністративно-правовий захист здійснюється переважно у процедурній формі і становить зміст адміністративно-юрисдикційної діяльності державних органів, має тимчасовий характер і після досягнення своїх цілей трансформується в адміністративно-правову охорону [5, 16].

В Україні мають місце проблеми відсутності нормативних актів з вимогами до офіційних документів, які повинні супроводжувати адміністративні дії щодо захисту порушених прав інтелектуальної власності. Це стосується перш за все слабкої взаємної координації діяльності різних суб'єктів адміністративного права, а також повільного виправлення суперечностей та колізій нормативно-правової бази адміністративно-правового захисту об'єктів права інтелектуальної власності.

Для вдосконалення системи адміністративно-правового захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності в існуючій системі адміністративно-правового захисту порушених прав інтелектуальної власності в Україні необхідно сформулювати першочергові заходи: вдосконалення системи адміністративно-правового захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності. Необхідно прийняти відповідні норми права та визначити державну стратегію боротьби з порушниками у сфері інтелектуальної власності; розробити нормативно-правову базу співпраці органів державної влади щодо стану правопорядку під час реалізації індивідами прав на об'єкти інтелектуальної власності та ввести структурно-організаційні зміни в апаратах місцевих правоохоронних органів; укомплектувати всі підрозділи по охороні та захисту прав інтелектуальної власності правоохоронних органів та органів виконавчої влади фахівцями з інтелектуальної власності; підвищити кваліфікацію фахівців правоохоронних органів, які займаються захистом прав інтелектуальної власності; надати оперативні повноваження державному органу у сфері інтелектуальної власності та його посадовим особам оперативно реагувати на випадки порушення прав інтелектуальної власності.

Список використаних джерел:

1. Римарчук Г. С. Державне регулювання в сфері забезпечення прав громадян на об'єкти права інтелектуальної власності / Г. С. Римарчук // Право та державне управління. – 2012. – № 3 (8). – С. 187–192.
2. Доріс Лонг. Захист прав інтелектуальної власності: норми міжнародного і національного законодавства та їх правозастосування. Практичний посібник. / Доріс Лонг, Патриція Рей, Жаров В.О., Шевелева Т.М., Василенко І.Е., Дроб'язко В.С./ - К.: «К.І.С.», 2007. – 448 с.
3. Солощук М. Захист прав інтелектуальної власності / М. Солощук, М. Капінос, Е. Лерантович // Інтелектуальна власність. – 2008. – № 11. – с. 51–62.
4. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол. : Ю.с. Шемшученко (відп. ред.) та ін. – К. : «Українська енциклопедія», 1998. – т. 6: Т-Я. – 2004. – 768 с.
5. Галянтич М. Адміністративно-правовий захист прав суб'єктів промислової власності/ М.Галянтич// Інтелектуальна власність. – 2001. – № 1—2. – С. 14-17.

Захист права інтелектуальної власності суб'єктів господарювання в судовому порядку: проблеми та шляхи до розв'язання

Северинчук Анастасія Андріївна,

*студентка Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького*

Загальновідомо, що проблема захисту права інтелектуальної власності суб'єктів господарювання все ще залишається відкритою та актуальною. Все частіше з'являються нові проблеми, які потребують негайного вжиття заходів.

Суб'єкти господарювання задля вирішення проблем, пов'язаних із захистом своїх прав звертаються до суду. Саме судовий захист є найдієвішою юрисдикційною формою захисту прав, що виконується адміністративними, господарськими судами ,а також судами загальної юрисдикції.

Так, відповідно до п.1 ст.432 Цивільного Кодексу України кожна особа має право звернутися до суду за захистом свого права інтелектуальної власності [1]. Ефективність юрисдикційного захисту прав інтелектуальної власності, в першу чергу, залежить від наявності досконалої законодавчої бази та дієвих механізмів її застосування у даній сфері. Питання захисту прав інтелектуальної власності, що розглядаються у судовому порядку є наступними: порушення авторського права; стягнення матеріального відшкодування збитків; порушення у діяльності організацій колективного управління; комп'ютерне піратство; плагіат.

Проте, навіть звернення до суду не завжди є ефективним методом захисту свого права на інтелектуальну власність. Це пояснюється, на нашу думку, декількома причинами: по-перше, це недосконалість нормативно-правової бази стосовно захисту прав інтелектуальної власності; по-друге, це довготривалий процес розгляду справи судом, що пояснюється специфікою справ в області інтелектуальної власності; по-третє, це відсутність спеціальних судів, що розглядали б справи, пов'язані із захистом прав інтелектуальної власності; по-четверте, це наявність випадків, коли в одній позовній заяві наявні декілька позовних вимог, вирішення яких стосуються компетенції різних судів; по-п'яте, це складнощі під час процесу збору доказів, які підтверджують чи спростовують наявність факту порушення права інтелектуальної власності; по-шосте, це відсутність відповідних знань стосовно порядку захисту прав інтелектуальної власності.

На основі вищесказаного, потрібно застосувати заходи, які б удосконалили систему судового захисту прав інтелектуальної власності.

У сфері законодавчого регулювання системи охорони інтелектуальної власності слід вирішити проблемні питання щодо володіння і управління правами на об'єкти інтелектуальної власності, які створюються за рахунок державного бюджету; колективного управління авторськими і суміжними правами; передачі прав на об'єкти інтелектуальної власності на комерційній основі; забезпечення розвитку франчайзингу, трансферу технологій; захисту комерційної інформації підприємств, а також ноу-хау; обліку об'єктів інтелектуальної власності та оцінки вартості нематеріальних активів; охорони раціоналізаторських пропозицій, порід тварин та сортів рослин, а також охорони фольклору, народних художніх промислів і традиційних знань та ін. [2]. Також практика показує, що створити ефективну систему охорони інтелектуальної власності, спираючись виключно на державні структури, практично неможливо. Через це власникам інтелектуального продукту, а також творчим союзам України важливо активізувати процес створення недержавних організацій з питань охорони інтелектуальної власності, а також вивчити питання входження у відповідні міжнародні недержавні організації. У свою чергу це буде сприяти не лише створенню ефективної системи, а й міжнародній кооперації організацій з питань захисту інтелектуальної власності, що дозволить переймати зарубіжний досвід у вирішенні питань [3].

Важливим також є посилення координації діяльності органів виконавчої влади з метою створення цілісної системи забезпечення дотримання законодавства про охорону інтелектуальної власності. Удосконалення економічних важелів охорони інтелектуальної власності вимагає найпильнішої уваги, оскільки вони обумовлюють масовість і стійкість порушень прав інтелектуальної власності. Слід розробити систему економічних стимулів комерціалізації запатентованих науково-технічних досягнень.

Крім цього, не перший рік в Україні обговорюється та вирішується питання створення відповідного фонду щодо сприяння патентування українських винаходів закордоном. Також має бути передбачене фінансування як з боку України, так і з боку країни, в якій відбуватиметься патентування винаходу. В Державному бюджеті мають бути закладені відповідні кошти на фінансування витрат, пов'язаних з патентуванням і захистом прав на інтелектуальну власність. Такі дії покладуть початок розвитку інфраструктури захисту інтелектуальної

власності та реалізацію новітніх інформаційних технологій у сфері захисту інтелектуальної власності.

Відповідно, система захисту прав інтелектуальної власності суб'єктів господарювання знаходиться на стадії розвитку і потребує негайного удосконалення. В той же час, для вирішення наявних проблем необхідно застосувати низку заходів, які будуть сприяти підвищенню ефективності захисту прав інтелектуальної власності у судовому порядку.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40. – Ст. 432.
2. Рішення Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти „Про стан державного регулювання і управління у сфері розвитку, правової охорони і захисту інтелектуальної власності та інноваційної діяльності в Україні» від 19 травня 2009 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://kno.rada.gov.ua/news/Robota_Kom/Zasid_Kom/Rozgl_kontr_put/73114.html
3. Язвінська О. Найцінніший капітал: Охорона інтелектуальної власності у світі й Україні // Науковий світ. – 2015. – № 6. – С. 8-11.

Роль державного регулювання інтелектуальної власності в умовах інноваційної економіки

Хижняк Ірина Юріївна,

*студентка Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького*

Важко не погодитися з тим, що глобалізація процесів на світових економічних ринках продовжують наочно демонструвати те, наскільки сильно національні економіки стають неконкурентоспроможними поряд з економіками інноваційного типу. Відомо, щоб підготувати економіку нового типу, слід виходити з того, що вона має базуватися на знаннях та інноваціях, які реалізуються у формі об'єктів інтелектуальної власності. Саме реалізація державної політики та формування системи управління інтелектуальною власністю дозволили б створити передумови до позиціонування України як країни інноваційного типу розвитку.

Безумовно, інтелектуальна власність – це будь-яка власність, що визнається загальною згодою як інтелектуальна за характером та така, яка потребує охорони, включаючи, але не обмежуючись науковими та технічними винаходами, літературними або художніми творами, товарними знаками та покажчиками бізнес підприємств, промисловими зразками та географічними вказівками [1].

Слід зазначити, що державне регулювання у сфері інтелектуальної власності має на меті забезпечення всеохоплюючої охорони прав творців результатів творчої діяльності та сприяння масовому ефективному використанню об'єктів інтелектуальної власності. Досвід показує, що часто саме держава стає рушійним механізмом розширення масштабів ринку інтелектуальної власності, вона здатна брати на себе ті ризики, на які приватні компанії не готові. Саме держава як ключовий суспільний інститут формує значущість і попит на інтелектуальний продукт, що є базовим елементом економіки знань.

Однією з найбільших проблем є забезпечення її належного правового захисту та розробка механізмів, що дозволяють узгодити між собою основні аспекти міжнародного та національного права. Таким чином, завданням держави є регулювання тих процесів, пов'язаних з інтелектуальною власністю, які не можуть бути впорядковані ринком.

Рівень правового захисту об'єктів інтелектуальної власності є одним з важливих моментів формування конкурентоспроможної

інноваційної економіки, оскільки дозволяє перетворити на власність придбання від інвестицій у науково-дослідні роботи і провести подальші нововведення. Об'єктами інтелектуальної власності є продукти духовної творчості, що спочатку виступають як ідеальні, нематеріальні, унікальні, суб'єктивні результати, а потім втілюються в матеріальній формі – науковій праці, монографії, скульптурі, картині тощо. Високий рівень захисту інтелектуальної власності є позитивною передумовою для залучення інвесторів та розвитку торгівлі, а також створює сприятливий інвестиційний клімат для подальших розробок інтелектуальних продуктів. Але не слід забувати про те, що існування високого рівня охорони прав на інтелектуальну власність може мати негативні наслідки для економічного розвитку, особливо за умов врахування інституційних показників, серед яких особливе місце посідає ефективність державного управління та контроль над корупцією [2].

Крім законодавчих ініціатив, формування ринку інтелектуальної власності також потребує різноманітних стимулюючих процедур освітнього, інституційного та фінансового характеру. Серед освітніх процедур, спрямованих на стимулювання сфери інтелектуальної власності, потрібно відмітити необхідність підготовки як кадрів, що забезпечували б вироблення нового інтелектуального продукту, так і персоналу, що дозволив би оптимізувати комунікацію та співробітництво між державою, приватним сектором та науково-дослідницькими установами. Для нашої держави залишається актуальною проблема міграції інтелектуального капіталу в більш розвинені країни, що не в останню чергу пов'язано з відсутністю сформованої «інноваційної екосистеми».

Термін «інноваційна екосистема» означає «поетапна та всебічна підтримка бізнесу на всіх етапах його розвитку та впровадження добре розробленого рамкового нормативного регулювання». Таким чином, основним завданням інноваційної екосистеми є забезпечення сприятливих умов для реалізації інтелектуального потенціалу у вигляді результатів інтелектуальної діяльності та подальшої успішності продуктів інтелектуальної власності. Формування інституційної структури є ключовим моментом щодо питання налагодження державного регулювання інтелектуальної власності. Система регулювання її сфери на державному рівні включає різні органи: міністерства, служби, відомства, спеціальні структури в судовій системі та недержавні організації. Саме створення системи компетентних установ та формування механізмів взаємодії дозволяє державі чітко реагувати на запити ринку інтелектуальної власності [3].

Також не варто забувати, що вибір інноваційного шляху економічного розвитку є як результатом, так і каталізатором політичних змін: у разі політичної волі актора, що володіють владними ресурсами, реалізація послідовних дій, спрямованих на забезпечення умов для формування інноваційного сектору економіки та його зміцнення, призведе до виходу на політичну арену нових сил, що пов'язані з новоствореною галуззю народного господарства.

Отже, існують три важливі виміри, що обумовлюють ефективність функціонування сфери інтелектуальної власності як базової засади економіки інноваційного типу – економічний, правовий та політичний. Для того, щоб ринок інноваційних продуктів розвивався, держава повинна взяти на себе роль регулятора, що забезпечував би організацію, координацію, стимулювання та аналітичний супровід в усіх вимірах сфери інтелектуальної власності [4].

Важливість належного раціонального державного регулювання інтелектуальної власності в умовах сучасної економіки є фактом безсумнівним, що доводить практика передових світових держав. Так, у США, наприклад, проблеми охорони інтелектуальної власності прирівнюються до проблем національної безпеки, а подальше економічне зростання Китаю не останньою чергою пов'язане із політикою в сфері інтелектуальної власності. Таким чином, завданням держави є побудова інноваційної екосистеми на основі врахування необхідності проведення в сфері інтелектуальної власності заходів інституційного, правового, економічного та освітнього характеру, адже саме комплексний підхід дозволить сформувати підґрунтя для подальшого ефективного функціонування ринку.

Список використаних джерел:

1. Бутнік-Сіверський О.Б. Трансформація інтелектуальної власності в інноваційний продукт // Інтелектуальний капітал, 2005. – №5. – С.3–12.
2. Наукова та інноваційна діяльність в Україні. Статистичний збірник. Державний комітет статистики України. Київ, 2014. – 362 с.
3. Рубан В., Чубукова О., Некрасов В. Інноваційна модель стратегічного розвитку України: методологія і досвід // Економіка України. – 2003. – №6. – С. 14-19.
4. Чухрай Н.І. Механізми інноваційних перетворень в країнах ЄС та можливості їх трансформації в економіку України // Економіка і прогнозування, 2009. – №1. – С.23–25.

Проблеми економіки та маркетингу інтелектуальної власності. Концепції інформаційного суспільства та інтелектуальної економіки

**Удосконалення економіко-правового режиму амортизації
інтелектуальних активів будівельними підприємствами**

Гелеверя Євгеній Михайлович,

*Кандидат економічних наук, доцент Харківського національного
університету будівництва та архітектури;*

Загоруйко Олексій Олександрович,

*Студент Харківського національного університету
будівництва та архітектури*

Розвиток багатокладної економіки України, з орієнтацією на послідовне інтегрування до світового ринку, неможливий без перетворення будівельного комплексу в інвестиційно привабливу та інноваційно придатну галузь з потужним взаємообміном матеріалами, технологіями, об'єктами інтелектуальної та промислової власності. Тому в сучасних умовах особливої актуальності набуває формування інноваційно-інвестиційної інфраструктури та створення сучасного економіко-правового режиму амортизації інтелектуальних активів будівельними підприємствами, що створить умови для відновлення цих активів, розширення конкуренції на базі інновацій, оптимізує фінансові ресурси.

Аналіз практики управління, адміністрування й капіталізації інтелектуальних активів на підприємствах будівельної галузі Харківського регіону свідчить, що характер, структура інтелектуальних активів та ефективність їх використання значною мірою залежать від виду діяльності підприємства. Виходячи з цього, підприємства будівельної галузі нами поділені на загальнобудівельні, монтажні та пусконаладжувальні, проектні, а також підприємства, які здійснюють лінійне будівництво, та інші.

За результатами аналізу показників, що характеризують динаміку вартості інтелектуальних активів і ступінь їх зношення в розрізі груп

підприємств будівельної галузі Харківського регіону нами встановлено такі тренди:

- кількість будівельних підприємств, звітність яких містить відомості про використання інтелектуальних активів не перевищувала 50%, що вказує на те, що переважна їх частина використовувала протягом вказаного періоду неліцензійне програмне забезпечення;

- для більшості груп характерне зростання кількості підприємств, які мають інтелектуальні активи. При цьому найбільший рівень розповсюдження інтелектуальних активів – близько 80-90 % – спостерігається серед проектних установ, що пояснюється специфікою їх діяльності;

- для більшості груп будівельних підприємств, за винятком проектних установ, властиве зростання показників зношення інтелектуальних активів, що свідчить про те, що підприємства цих груп не схильні до оновлення належних їм активів;

- низький рівень вартості об'єктів промислової власності, товарних знаків та інтелектуальних активів інших груп, що не є поширеними серед будівельних підприємств, пояснюється специфікою будівельної галузі;

- у процесі розгляду сутності й призначення інтелектуальних активів, що входять до складу груп «Авторські та суміжні з ними права» та «Інші нематеріальні активи», було встановлено, що будівельними підприємствами до вказаних груп відносяться відповідно програмні продукти (включно з базами даних) і ліцензії на проведення будівельної діяльності;

- за результатами аналізу динаміки загальної вартості програмних продуктів виявлено, що вона на більш ніж 96-90 % складалася з активів, які належали проектним установам, що пояснюється необхідністю широкого застосування ліцензійних програмних продуктів (у тому числі баз даних) у процесі здійснення проектної діяльності в будівництві; порушення цього співвідношення пояснюється помилковим віднесенням вартості гудвілу монтажних та пусконаладжувальних установ до групи «Авторські та суміжні з ними права»;

- у процесі використання таких активів як об'єкти промислової власності, права користування товарними знаками й природними ресурсами будівельними підприємствами порушувався порядок амортизації об'єктів, що входять до згаданих груп, про що свідчить незмінність величин їх вартості протягом окремих років періоду, що розглядається;

– широке розповсюдження активів групи «Інші» серед проектних підприємств і таких, що здійснюють лінійне будівництво та інші будівельні роботи, пояснюється необхідністю отримання ліцензій на проведення таких робіт;

– наявність активів вказаної групи у підприємств, діяльність яких не пов'язана з ліцензуванням, пояснюється помилковим віднесенням програмних продуктів до групи інших інтелектуальних активів.

Враховуючи, що підприємства будівельної галузі порушують порядок амортизації інтелектуальних активів, а в окремих випадках відмовляються їх амортизувати, нами запропоновано метод визначення величини амортизації інтелектуальних активів, що передбачає розрахунок їх майбутньої первісної вартості.

Майбутню первісну вартість об'єкта, що підлягає амортизації, ми пропонуємо визначати шляхом коригування величини первісної вартості за допомогою інтегрального показника (I), що враховує вплив таких факторів, як темпи інфляції (Т), та індекс морального зношення (I_M) на показник первісної вартості й дозволяє визначити компенсацію амортизаційних відрахувань, недоотриманих підприємством внаслідок виникнення дебіторської заборгованості (I_{KA}). Значення інтегрального показника на нашу думку найбільш доцільно розраховувати за формулою

$$I = \sqrt[3]{[(I + T) \times (I - I_M) \times (I + I_{KA})]} \quad (1)$$

Розрахунок величини майбутньої первісної вартості об'єкта інтелектуальних активів із застосуванням інтегрального показника набуває вигляду

$$Bn(m) = Bn \times I^n, \quad (2)$$

де $Bn(m)$ – майбутня первісна вартість об'єкта інтелектуальних активів, тис. грн.;

Bn – первісна вартість об'єкта, тис. грн.;

n – термін корисного використання об'єкта.

Використання первісної майбутньої вартості об'єктів інтелектуальних активів як бази амортизації надає можливість застосовувати методи амортизації рекомендовані діючим законодавством.

Запропоновані зміни порядку нарахування амортизації об'єктів інтелектуальних активів дозволять підприємствам будівельної галузі

здійснювати капітальні інвестиції переважно за рахунок власних джерел фінансування і таким чином забезпечити своєчасність оновлення інтелектуальних активів.

Список використаних джерел

1. Геєць В. М. Інноваційні перспективи України / В.М. Геєць, В.П. Семіноженко. – Харків : Костанта, 2006. – 272 с.
2. Гелеверя Е.М. Управление инновационным развитием жилищной сферы экономики региона в условиях децентрализации // Сучасні питання економіки і права: зб. наук. праць. – К.: КиМУ, 2015. – Вип. 2(10). – С. 28–34.
3. Гелеверя Є.М. Еволюційні передумови розвитку та сучасний стан системи інтелектуальної власності в Україні // Глобальні та національні проблеми економіки. – Миколаїв, МНУ ім. В.О. Сухомлинського, 2018. – Вип. 21. – Електронне фахове видання. – Режим доступу: <http://global-national.in.ua>
4. Гелеверя Є.М. Інтелектуальна власність у соціально-економічних системах будівельної галузі: теоретичні та прикладні аспекти // Глобальні та національні проблеми економіки. – Миколаїв, МНУ ім. В.О. Сухомлинського, 2016. – Вип. 14. – Електронне фахове видання. – Режим доступу: <http://global-national.in.ua>
5. Кендюхов О. Гносеологія інтелектуального капіталу / О. Кендюхов // Економіка України. – 2003. – № 4. – С. 28–33.

Особливості інтелектуального капіталу як нематеріального активу

Іщук Богдан Леонідович,
*магістрант Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького*

В сучасній економіці інтелектуальний капітал виходить на передній план, оскільки він один із основних факторів, що визначають конкурентоздатність економічних систем сьогодення, а в результаті багатство і економічну силу нації. Питання зміни співвідношення матеріального виробництва на користь інтелектуального, що виступає у формі наукових знань, інформаційного та технологічного продукту недостатньо розкриті вченими-економістами. Використання інтелектуальних ресурсів в процесі виробництва, зростання їх частки в загальній вартості підприємства, принципи ціноутворення та методика оцінки – все це питання сучасної інтелектуальної економіки.

Інтелектуальний капітал, як вважають ряд вчених характеризує знання, інтелектуальний потенціал організації та має такі складові: людський капітал, організаційний або структурний та споживчий. Інтелектуальний капітал – це знання, які можна перетворити на прибуток та оцінити [1, 216].

Глибоким є дослідження сутності інтелектуального капіталу О. Бутніка-Сіверського, в роботі якого «інтелектуальний капітал – це один із різновидів капіталу, який має відповідні ознаки капіталу і відтворює, одночасно, властиву лише йому (інтелектуальному капіталу) специфіку і особливості. Як економічна категорія інтелектуальний капітал розглядається з позиції авансованої інтелектуальної власності, що під час свого руху приносить більшу вартість за рахунок додаткової вартості».

Більшість дослідників, починають погоджуватися з тим, що ІК є інтегрованим утворенням і має три елементи: людський капітал, структурний капітал та споживчий капітал [2, 141].

Людські активи – це насамперед працівники організації, які володіють певними знаннями і навиками, мають певний характер, професійні якості, наділені моральними принципами та сповідують певну культуру. Структурні активи визначають потенціал творчої активності колективу, який забезпечує ефективне використання людських ресурсів. До структурних активів належать: технологія колективної роботи, принципи керівництва, система навчання спеціалістів, бізнес-технології, корпоративна культура, система

комунікацій. Структурні активи забезпечують соціальні взаємодії в організації та сприяють накопиченню знань, набуттю нових навиків, збагаченню досвіду та вдосконаленню професійних якостей спеціалістів. Споживчі (маркетингові) активи – це імідж фірми, відомість її торгової марки та відповідна клієнтська база. До споживчих активів також належать усі зв'язки підприємства науково-технічного та міжнародного характеру [3, 169].

Ряд вчених виділяє в структурі ІК чотири елементи: ринкові активи, інтелектуальну власність, людські активи, інфраструктурні активи. Ринкові активи – це потенціал, який забезпечують нематеріальні активи, пов'язані з ринковими операціями (торгові марки, лояльність до них покупців, канали розподілу, повторні угоди). Людські активи – сукупність колективних знань працівників фірми, їх творчих здібностей, вміння вирішувати проблеми, управлінські та підприємницькі якості, поведінка, стійкість до стресів. Інтелектуальна власність як актив є узаконеним інструментом для захисту різноманітних корпоративних активів (ноу-хау, патенти, авторські права, виробничі секрети тощо). Інфраструктурні активи – це технології, методи і процеси, які дають можливість підприємству займатися господарською діяльністю (корпоративна культура, методи оцінювання ризику, фінансова структура, бази даних) [3, 175].

В усьому світі результати інтелектуальної власності визнаються товаром з усіма наслідками, що з цього випливають. Товар виробляють для того, щоб його запустити в обіг і в такий спосіб одержати прибуток.

Товар – це продукт праці, що виготовлений для продажу. Цей продукт стає товаром, якщо на нього визначена ціна. Відповідно до Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» можуть оцінюватися «... нематеріальні активи, у тому числі об'єкти права інтелектуальної власності...». Таким чином, майнові права на об'єкти інтелектуальної власності мають ознаки товару, тому що вони є продуктом праці і можуть мати ціну [2, 143].

Використання інтелектуальної власності в господарській діяльності з економіко-фінансових позицій є її комерціалізацією, яка виникає на умовах договірних відносин. Саме комерціалізація інтелектуальної власності в умовах ринкових відносин потребує розглядати її як товар і як капітал. Метою комерціалізації є отримання прибутку за рахунок використання об'єктів права інтелектуальної власності у власному виробництві або продажу чи передачі прав на їх використання іншим юридичним чи фізичним особам [4, 465].

Комерціалізація об'єктів інтелектуальної власності – це взаємовигідні (комерційні) дії всіх учасників процесу перетворення результатів інтелектуальної праці у ринковий товар.

До теми інтелектуальної власності ми звертаємося сьогодні дедалі частіше. Нинішній підприємець, маючи у своєму активі продукт інтелектуальної власності, чудово розуміє, що цей продукт має певну ринкову вартість, а тому, знаючи його вартість, може розпоряджатися ним на свій розсуд: здати в оренду, продати, передати в заставу для отримання кредиту, розширити власний капітал тощо. Тобто цей продукт, часто не маючи матеріально-речової форми, може виступати і як товар, і як капітал [5, 64].

До основних властивостей будь-якого ринкового товару відносяться:

- 1) корисність;
- 2) рідкість – властивість, протилежна загальнодоступності;
- 3) універсальність – придатність до обміну на гроші або на будь-які інші ринкові товари.

Корисність розуміється як здатність задовольняти будь-яку потребу. Тобто якщо об'єкт інтелектуальної власності нікому не потрібний, то він не може стати товаром. Найважливішою є властивість рідкості, що перетворює корисність продукту в комерційну цінність, а сам продукт – у товар.

Рідкість для об'єктів інтелектуальної власності реалізується ідеально тому, що за визначенням об'єкт інтелектуальної власності повинен бути новим, оригінальним, неповторним. Наявність перших двох властивостей для матеріальних об'єктів звичайно майже автоматично забезпечує третю. Але для права інтелектуальної власності ця властивість має суттєві відмінності.

З третьою властивістю товару – універсальністю – тісно пов'язана його оборотоспроможність, що припускає відчуження прав інтелектуальної власності як від індивідуума, так і від підприємства. Тільки у цьому випадку права на об'єкти інтелектуальної власності можуть обертатися як товар у його звичайному розумінні [6, 368].

Список використаної літератури

1. Право інтелектуальної власності: Підручник. – Вид. 2, змін. і доп. / О. П. Світличний. – К.: НУБіП України, 2016. – 355 с.
2. Основи економічної теорії: Підручник / За заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Л. С. Шевченко. – Х.: Право, 2010. – 448 с.

3. Аналіз банківської діяльності. Підручник / А. М. Герасимович, М. Д. Алексеєнко, І. М. Парасій-Вергуненко – К.: КНЕУ, 2004.
4. Право інтелектуальної власності: Акад. курс: Підруч. для студ. вищих навч. П68 закладів / О. П. Орлюк, Г. О. Андрощук, О. Б. Бутнік-Сіверський та ін.; За ред. О. П. Орлюк, О. Д. Святоцького. — К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. – 696 с.
5. Н.Б. Москалюк, Л.В. Кузьмич. Право інтелектуальної власності. Практикум: Навч. посібник.– Тернопіль, 2017. – 200 с
6. Цивільне право України: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2011. – 468 с.

Правова природа штучного інтелекту

Лісінський Ярослав Миколайович,
*магістрант Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького*

Аналізуючи наукові роботи, присвячені темі дослідження, констатуємо, що єдиного визначення поняття штучного інтелекту не існує, оскільки це дуже молода сфера досліджень. Учені дають визначення цьому поняттю у широкому та вузькому значеннях. Ознайомившись із визначеннями поняття штучного інтелекту, можна підсумувати, що штучний інтелект це поняття, за допомогою якого описуються інтелектуальні можливості комп'ютерів під час прийняття ними рішень.

Значна кількість різних праць у США присвячена дослідженню штучного інтелекту, що свідчить про глибоке осмислення потреби його використання. Загальновідомо, що уряд США щорічно готує різні звіти щодо впровадження й активного використання нових інформаційних технологій, зокрема штучного інтелекту, з метою удосконалення та полегшення праці людей. Зі змісту цих звітів можна зробити висновок, що США є однією із перших держав, яка на державному рівні замислилася про глобальний розвиток штучного інтелекту. У жовтні 2016 р. у США на урядовому рівні презентували документ «Підготовка до майбутнього зі штучним інтелектом», у якому визначено, що завдяки технології штучного інтелекту відкриваються новий попит і нові можливості для прогресу у критичних сферах, таких як здоров'я, освіта, енергетика та навколишнє середовище. Цей документ складається із рекомендацій майбутніх дій для федеральних органів державної влади та інших учасників. У ньому є декілька визначень поняття «штучний інтелект», де хто визначає його як комп'ютеризовану систему, котра проявляє поведінку, що переважно думає так, як наказують. Інші визначають поняття «штучний інтелект» як систему, яка здатна раціонально вирішити комплекс проблем чи пристосувати дії для досягнення цілей незалежно від реальних світових обставин [1].

У популярній книзі С. Рассела та П. Норвіга «Штучний інтелект: сучасні підходи» подано таку класифікацію штучного інтелекту: 1) системи, що думають схоже з людьми (наприклад, когнітивна архітектура та нейронні мережі); 2) система, що діє схоже з людиною (наприклад, складання тесту Тюрінга через природну мову обробки, представлення знань, автоматизоване формування роздумів та

вивчення); 3) система, що думає раціонально (наприклад, логічні алгоритми вирішення, висновки й оптимізація); 4) система, що діє раціонально (наприклад, інтелектуальний програмний агент, створення роботів, що досягають цілей через сприйняття, планування, роздуми, вивчення, спілкування, прийняття рішень та дії).

Для розуміння того, на якому етапі у своєму розвитку перебуває штучний інтелект, варто навести декілька прикладів. Наприклад, використання чат-ботів для роботи у певних мережах, системах, створення робототехніки та ін. Звичайно, це є не повний перелік. Використання штучного інтелекту все більше стає нормою. Інститут інженерів електротехніки та електроніки (IEEE) у 2016 році підготував документ «Бачення пріорететизації благополуччя людини зі штучним інтелектом і автономними системами» з метою використання потенціалу штучного інтелекту і автономних систем повною мірою. Головна ідея документа переконатися, що ці технології орієнтовані на людей, урахуваючи наші моральні й етичні принципи. Як зазначав Арістотель, евдемонізм це етичний напрям, який визначає добробут людини як найвищу чесноту для суспільства. Наголошується, що такий розвиток штучного інтелекту став причиною виникнення багатьох етичних проблем, які завжди переходять у конкретні правові проблеми чи призводять до виникнення складних супутніх юридичних проблем [2].

Із погляду юриспруденції використання штучного інтелекту і результати, створені ним, потребують належного законодавчого закріплення і правового регулювання. Наприклад, автомобіль рухається у режимі автопілоту, тобто за допомогою технологій із використанням штучного інтелекту. У випадку дорожньо-транспортної пригоди виникають питання: хто буде нести відповідальність за завдану шкоду здоров'ю чи майну постраждалої людини; який порядок відшкодування завданої шкоди? Проте станом на сьогодні чинним українським законодавством ці питання не врегульовані [3].

В науковий обіг поняття штучного інтелекту ввійшло в 1956 році, коли в Стенфордському університеті США відбувся семінар, на якому і запропонували термін «Штучний Інтелект». Учасники того семінару туманно уявляли, що це таке і для чого це потрібно. Темою семінару були логічні завдання і способи автоматизації їх вирішення. Проте початок був покладений саме тут. Через 25 років Барр і Файгенбаум запропонували наступне визначення, яке ніким не заперечується вже майже два десятки років. Штучний інтелект (ШІ) – це область інформатики, яка займається розробкою інтелектуальних комп'ютерних

систем, тобто систем, що володіють можливостями, які ми традиційно пов'язуємо з людським розумом, – розуміння мови, навчання, здатність міркувати, вирішувати проблеми і т.п.

Ось вони основні властивості ШІ – розуміння мови, навчання і здатність мислити. Це мета, до якої повинні прагнути його майбутні творці. Визначення дуже лаконічне, як раз в стилі математиків, але зупинимось поки саме на ньому [3].

Як це зазвичай буває, «майбутні творці» з самого початку розділилися на два табори: на кібернетиків і нейрокібернетиків. Кібернетики відразу відмовилися від ідеї повного копіювання розумових процесів людини. Їм досить того, щоб на одні і ті ж питання (вхідні дані) пристрій і людина давали однакові відповіді (вихідні дані). А як це відбувається, які механізми і алгоритми знаходяться всередині машини, не має значення. Тому це і назвали кібернетика «чорної скрині». Як тільки комп'ютери набули поширення, кібернетики освоїли їх і відразу ж взялися за справу. Почали вони з невеликих ігор. Іграшки були начебто хрестиків-нуликів, Scrabble (Ерудит), де хід комп'ютера розраховувався методом перебору. При знаходженні відповіді перебір припинявся, а при незнаходженні, виходив комбінаторний вибух або кажучи українською мовою – перевантаження [4, 74].

Не дивлячись на те, що деякі завдання і вирішувалися таким методом, назвати це Штучним Інтелектом можна з великою натяжкою, адже людина, не перебирає в голові всі можливі варіанти своїх дій перед тим, як зробити що-небудь. Розробники звернули на це увагу і впровадили в алгоритм пошуку спеціальну технологію – евристику. Її суть полягає в тому, щоб обмежити простір перебору спеціальними умовами. Для кожної ситуації вони різні. Наприклад, комп'ютер намагається знайти слово, в якому обов'язково повинна бути буква «б» (Scrabble). Якщо він буде намагатися перебирати абсолютно всі варіанти з наявних букв, то це займе багато часу і буде неефективно. Адже, зустрівши комбінацію з літер «БРП», безглуздо вже підбирати наступну четверту букву, так як не існує слів, які починалися б з «БРП». Тому для такої гри завдання евристики полягає в знаходженні неможливих поєднань літер і припинення пошуку, коли він наткнеться на таке поєднання. Евристичний пошук використовується і зараз, зокрема в деяких антивірусних сканерах [4, 75].

Інші розробки, якими займалися кібернетики приблизно в той же час – це доведення теорем. Але, якщо з математичними завданнями комп'ютер справлявся без яких би то не було проблем, всі вони легко піддавалося програмній формалізації, то з більш побутовими

завданнями вже виникали труднощі. Зауважимо, що такі системи до звичайної людини мають не більше відношення, ніж попередні, так як більшість з нас не володіє видатними здібностями в логічних міркуваннях [4, 76].

Настав час повернутися до питання, настільки вдалим є існуюче визначення Штучного Інтелекту. Ніби всі складові частини вже створені, але чогось все-таки не вистачає. Повинно бути щось, що «вдихне в нього життя». Головне тут – зрозуміти, для чого нам потрібен Штучний Інтелект. Вирішувати логічні завдання? Для цього вже може служити звичайний комп'ютер. Розпізнавати образи або мову? Такі технології теж вже існують. Може, є якісь ще завдання, для нас досить складні? Проте будь-які наші проблеми можна вирішити і без залучення Штучного Інтелекту. Тоді для чого ж він нам потрібен?

Швидше за все, що не для якогось конкретного завдання. Скажімо так, що люди хочуть, щоб Штучний Інтелект був максимально наближений до людського. Щоб він був такий же алогічний, володів інтуїцією, здатністю народжувати ідеї, приймати рішення, відчувати, співпереживати, щоб при спілкуванні з ним створювалося відчуття, що спілкуєшся з особистістю. Щоб у нього був свій погляд на світ, щоб він міг сперечатися і погоджуватися або не погоджуватися з опонентом. Щоб він був уважним, був схильний дружити, зберігати секрети, брехати, поважати і недолюблювати, щоб він володів почуттям гумору. Щоб він міг любити.

Список використаних джерел:

1. Крячко Е. Искусственный Интеллект. Концепция развития и внедрения Искусственного Интеллекта / Е. Крячко // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://neuronus.com/stat>.
2. Ethically Aligned Design: A Vision for Prioritizing Human Wellbeing with Artificial Intelligence and Autonomous Systems (AI/AS) / The Institute of Electrical and Electronics Engineers, Incorporated (IEEE) Global Initiative. 2016.
3. Хель И. Права роботов : когда разумную машину можно считать «личностью». – Режим доступа : <https://hi-news.ru/robots/prava-robotov-kogda-razumnuyu-mashinu-mozhno-schitat-lichnostyu.html>. – Заголовок з екрану.
4. Гусев С.С. Современное мировоззрение на проблему искусственного интеллекта // Научное творчество XXI века: Сб. статей / Научн. ред. Я.А. Максимов. Т. 2. 6 Красноярск: Изд. Научно-инновационный центр, 2012. – С. 73-77.

Питання правого регулювання технопарків як інноваційних структур

Постригань Тетяна Леонідівна,

*кандидат юридичних наук, доцент Черкаського
національного університету імені Богдана Хмельницького, адвокат*

Бойко Артур Сергійович,

*студент Черкаського національного університету імені Богдана
Хмельницького*

Підписання Україною Угоди про партнерство і співробітництво з ЄС стало вихідною засадою у визначення курсу визначенні курсу на розвиток національної економіки за інноваційною моделлю. Це означає що головним джерелом економічного зростання мають стати нові наукові знання, процеси їх розширеного продукування та комерційного використання. Ї подальша підписання та ратифікація угоди про асоціацію з ЄС підтвердило правильність обрання такого шляху [1].

Мета статті: визначити правові аспекти української моделі технологічних парків як основних елементів інноваційної структури.

Окремі аспекти аналізу проблем у правовому регулюванні діяльності технологічних парків України розглядали науковці: Василенко М.Д., Зельдіна Е. Р., Чернюк В. Ю., Табачник А. В., Кремень В. Г., Гуржій А. М. та інші.

Для забезпечення основних засад, реалізації економічного розвитку України за інноваційною моделлю була створена відповідна нормативно-правова база, спрямована на регулювання інноваційної діяльності, діяльності у сфері трансферу технологій, визначення пріоритетних напрямків у сфері науки і техніки, застосування наукових парків та інших суб'єктів інноваційної системи для проведення наукової та науково-технічної діяльності, наукової експертизи тощо [1].

У 1999 було затверджено Концепцію науково технічного та інноваційного розвитку України, 2004 прийнято Стратегію економічного та соціального розвитку України, «Шляхом європейської інтеграції» на 2004-2015 роки. У 2009 році активно обговорювалась Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки, у тому числі у процесі проведення відповідних парламентських слухань, яка так і не була прийнята. 10 жовтня 2010 року була прийнята постанова Верховної Ради «Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів».

Як відомо, без надання податкових пільг цивілізована держава (досвід країн — членів ЄС) не може здійснювати регулювання інноваційною діяльністю, особливо в її перехідний період [2]. Світовий досвід доводить, що здійснення політики ліквідації податкових пільг означає не що інше, як позбавлення податкової системи регулюючої функції — можливості впливати і стимулювати пріоритетні наукоємні напрями розвитку вітчизняного виробництва [3].

Якщо звернутися до міжнародного досвіду проведення податкових реформ, то можна побачити, що практично всі розвинені країни свого часу пройшли через переосмислення політики надання податкових пільг [4].

Однак при встановленні податкової пільги, з метою уникнення лобізму та протекціонізму, існуючим законом повинна визначатися не конкретна особа, яка має право на пільгу, а сукупність особливостей (умов), при наявності яких пільгою може скористатися конкретний учасник інноваційного процесу. Взаємодія між суб'єктами пільгово-правових відносин регулюється нормативно-правовими актами, що встановлюють ті або інші нормативні вилучення і додаткові переваги. Інноваційні структури отримують державну підтримку у вигляді заходів, які прописані спеціальним режимом інноваційної діяльності технологічних парків, тобто тим, що виписано в нормативно-правових актах щодо їх спеціального режиму господарювання [3].

У світовій практиці технологічні парки відносять до третього покоління особливих (вільних) економічних зон — так званих техніковпроваджувальних зон. Пік їхнього створення припав на 1970—1980-ті роки. Вони формувалися або природним шляхом (США, Канада, Західна Європа), або за ініціативою та на кошти держави (Японія, Китай, Індія, Південна Корея). Однак принципове значення для успішного функціонування таких зон мав не стільки сам метод їхнього створення (є приклади успішних державних парків у країнах Північно Східної Азії, муніципальних — у країнах Західної Європи, кооперативних — в Японії та Туреччині, приватних — у США), скільки відповідність його конкретним вимогам економічного розвитку країни. З цієї точки зору, уряд має три альтернативні варіанти у формуванні особливих економічних зон [5]:

- сприяти загальному поліпшенню ділового клімату в країні для самоутворення зон «знизу» за ініціативою і за рахунок приватного капіталу;

- створювати державні зони «згори» за державні кошти відповідно до спеціальних державних програм;

– використовувати пільги та стимули для підтримки ініціативи «знизу» від приватного бізнесу та місцевих співтовариств.

Водночас Законом України «Про інноваційну діяльність»[4] технопарки, інноваційні центри, технополіси, інноваційні бізнес-інкубатори віднесено до інноваційних підприємств, тобто таких структур, що розробляють, виробляють і реалізують інноваційні продукти та (або) продукцію/послуги. Згідно до Розпорядження Кабінету Міністрів України № 680р від 17.06.2009 р. технологічні та наукові парки належать до підсистеми інноваційної інфраструктури національної інноваційної системи [6].

Технологічні парки були першими інноваційними структурами, створеними в Україні. Згідно із ст. 1 Закону України № 991XIV від 16.07.1999 р. [7] технологічний парк – це юридична особа або група юридичних осіб, що діють відповідно до договору про спільну діяльність без створення юридичної особи та без об'єднання вкладів з метою створення організаційних засад виконання проектів технологічних парків з виробничого впровадження наукоємних розробок, високих технологій та забезпечення промислового випуску конкурентоспроможної на світовому ринку продукції.

Фактично в Україні сформувалася своєрідна модель технопарків «без стін» або модель «віртуальних технопарків». Як зазначають експерти, вона хоча й відрізняється від прийнятих моделей інших країн, але враховує інтереси держави та забезпечує масштабне просування інновацій, тісний зв'язок науки з виробництвом [3]. Згаданим вище законом для технопарків було запроваджено спеціальний режим інноваційної діяльності, але діяв він лише до 2005 року, коли обсяги державної підтримки значно скоротилися через скасування більшості пільг та пряме блокування діяльності технопарків (табл. 1). І це, незважаючи на високу економічну ефективність, яку продемонстрували ці структури [3], та гарантування державою стабільності запровадженого режиму.

Система спеціальних економічних зон в Україні була значною. Думки про результати діяльності спеціальних економічних зон (СЕЗ) і територій пріоритетного розвитку (ТПР) сильно різняться як в сторону позитивної, так і в сторону негативної оцінки, але це не торкалося позитивної ролі технологічних парків як двигуна інноваційного процесу. Безумовно, за часи діяльності СЕЗ і ТПР були вирішені питання створення десятків тисяч робочих місць і підвищеної заробітної плати.

Однак незначні надходження в бюджет і масові правопорушення, які виявила вибіркова перевірка податковою адміністрацією СЕЗ і ТПР,

привели до того, що в 2005 році Верховна Рада України ліквідувала усі пільги, що були встановлені раніше на законодавчому рівні.

А враховуючи неефективну політику їх підтримки з боку держави, можна говорити про погіршення умов діяльності технопарків, результатом чого є втрата довіри зарубіжних і вітчизняних інвесторів до стабільності нормативно-правової бази інноваційної діяльності в Україні і згорання їхньої участі у фінансуванні ризикових інноваційних проєктів, що призводить до зменшення інноваційної діяльності в цілому.

Список використаних джерел:

1. Чернюк В. Наукові парки в Україні стан та проблеми діяльності пар. режим доступу: <http://www.inprojournal.org/wp-content/uploads/2016/11/Chernyuk-116.pdf>
2. Василенко М.Д. Господарсько-правовий досвід ЄС в інноваційному розвитку: створення технопарків (технополісів) // Науковий вісник Чернівецького університету. Правознавство. – 2008. – Вип. 461. – С. 57-62.
3. Табачник А.В., Кремінь В. Г., Гуржій А. М. Шляхи інноваційного розвитку України / – К.: Людопринт Україна, 2004. – 544 с.
4. Василенко М.Д. Реалізація інноваційного законодавства: деякі українські реалії в контексті створення ефективної правової бази / / Науковий вісник Чернівецького університету. Правознавство. – 2008. – Вип. 435. – С. 66-70.
5. Зельдина Е.Р. Специальный режим хозяйствования: теоретические вопросы и направления модернизации: монографія / Е.Р. Зельдина; НАН Украины, Ин-т экономика-правовых исслед. – Донецк : Юго-Восток Лтд., 2007. – 327 с.
6. Перспективи спрощення законодавства з питань формування розвитку в Україні паркових паркових утворень. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://veche.kiev.ua/journal/4917/>
7. Закон України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» № 991 XIV від 16.07.1999 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/991-14>.

Інтелектуальний капітал як категорія наукових досліджень

Тараненко Олег Миколайович,

*кандидат історичних наук, доцент Черкаського національного
університету імені Богдана Хмельницького*

Корновенко Сергій Валерійович,

*доктор історичних наук, професор Черкаського національного
університету імені Богдана Хмельницького*

Породжена процесами становлення нових індустріальних відносин у суспільстві, категорія «інтелектуальний капітал» у сучасних наукових дослідженнях стала одним із системо-утворюючих елементів категоріального апарату відповідного спрямування. В сучасних умовах ефективність економіки, науково-технічний рівень виробництва, соціально-економічний прогрес залежать від обсягу накопичених суспільством знань та ефективності використання інтелектуальних ресурсів нації. За цих умов визначення сутності та структури інтелектуального капіталу набуває особливої актуальності як з теоретико-аналітичного, так і з емпірико-аналітичного поглядів.

Становлення уявлень про інтелектуальний капітал відбувалося у межах різних наук. Підґрунтя для дослідження сутності інтелектуального капіталу було закладено в психології, яка активно стала використовувати поняття «інтелект» для опису розумових здібностей людини. У середині ХХ ст. воно привернуло увагу соціологів, в обігу з'явилося нове поняття «соціальний інтелект» або так званий «суспільний розум», здатний приймати знання, зберігати, нагромаджувати, синтезувати, виробляти нові знання, впроваджувати їх у рішення, закони, патенти, технології, органічні системи й інші інновації і все це застосовувати на практиці – планувати свою роботу, життя раціонально, тобто на підставі знань. У другій половині ХХ ст. поняттям «інтелект», «інтелектуальний капітал» почали оперувати економісти, політологи та управлінці у зв'язку з переходом розвинутих країн на новий рівень розвитку, який дістав назву «інформаційне суспільство».

У дослідженні інтелектуального капіталу виділяють три теоретико-методологічні підходи, які узагальнюють наявний теоретичний матеріал з цієї проблематики, а саме: термінологічний, структурний та функціонально-структурний. Сутність першого підходу полягає у спробах дати визначення поняття «інтелектуального капіталу» як економічної категорії.

Незважаючи на те, що поняття «інтелектуальний капітал» активно використовується у наукових дискусіях, до цього часу в літературі немає

єдиного визначення цієї категорії. Вважається, що термін «інтелектуальний капітал» вперше до наукового обігу ввів у 1969 р. відомий американський дослідник Дж.К. Гелбрейт. Він визначив інтелектуальний капітал як дещо більше, ніж «чистий інтелект» людини, що включає цілеспрямовану інтелектуальну діяльність [1, 107]. Так, для опису знань уперше було використано поняття капіталу, тобто цінності, що допомагає створювати інші цінності.

Американський економіст Дж. Тобін запропонував оригінальну формулу інтелектуального капіталу. На його думку, це різниця між ринковою вартістю компанії та її ринковою оцінкою [2, 62].

О. Бутнік-Сіверський у своїй праці визначив інтелектуальний капітал як «один із різновидів капіталу, який має відповідні ознаки капіталу і відтворює, одночасно, властиву лише йому (інтелектуальному капіталу) специфіку і особливості». Як економічна категорія інтелектуальний капітал розглядається з позиції авансованої інтелектуальної власності, що під час свого руху приносить більшу вартість за рахунок додаткової вартості [3, 17-18].

Я. Крупка та І. Хвищун визначають інтелектуальний капітал як сукупність знань, навичок, вмінь всіх працівників підприємства, які представлені інтелектуальними ресурсами та формують конкурентні переваги підприємства [4].

Перелік трактувань поняття «інтелектуальний капітал» не обмежується наведеними вище, його можна продовжувати до безкінечності. У кожній монографії або навчальному посібнику автор/автори подають власне тією чи іншою мірою обґрунтоване визначення поняття «інтелектуальний капітал». Підсумовуючи та узагальнюючи як наведені вище, так й інші тлумачення поняття інтелектуальний капітал пропонуємо під інтелектуальним капіталом розуміти нематеріальні активи, котрі акумульовані в наукових і повсякденних знаннях працівників у вигляді об'єктів права інтелектуальної власності, накопиченого досвіду, інформаційних мереж чи іміджу фірми, без яких компанія (установа, організація) не може існувати, підсилюючи свої конкурентні переваги. Інтелектуальний капітал має такі специфічні ознаки: зазвичай він є нематеріальним активом; зберігається та нагромаджується у специфічних, нетрадиційних формах; є одним із визначальних факторів при визначенні ринкової вартості сучасних підприємств.

Сутність структурного підходу полягає у спробах дати визначення інтелектуального капіталу через розкриття його структури. Так, за А. Чухно інтелектуальний капітал є сумою трьох складових: людського капіталу (сукупність знань, навичок, творчих здібностей, а також

спроможність власників та наукомістких працівників відповідати вимогам і задачам компанії), структурного капіталу (програмне забезпечення, бази даних, організаційна структура, патенти, товарні знаки) та споживчого капіталу (майбутні споживачі продукції компанії та її спроможність задовольнити їхні запити) [5, 52].

У контексті функціонально-структурного аналізу, на нашу думку, є потреба виокремити насамперед два аспекти категоріальної аналітики. Вони стосуються розуміння інтелектуального капіталу як нематеріальних активів і як знань. Така сегментація в рамках категоріального аналізу пов'язана з поширенням відповідного сприйняття сутності інтелектуального капіталу на практиці. Інтереси бізнесу пов'язані, у першу чергу, з наявністю та можливістю використання нематеріальних активів, тобто об'єктивованих знань, завдяки яким формуються конкурентні переваги, виникають умови розширення частки ринку, врешті, створюється можливість отримання більшого прибутку [6, 20].

Концепція інтелектуального капіталу в Україні почала формуватися порівняно недавно – наприкінці 90-х ХХ ст. і продовжує розвиватись. У тому числі в напрямках визначення сутності та структури інтелектуального капіталу, обґрунтування концепції організаційно-економічного механізму управління інтелектуальним капіталом і визначення напрямів забезпечення його ефективного функціонування, дослідження методів оцінки ефективності управління інтелектуальним капіталом підприємства.

Аналіз публікацій О. Бутніка-Сіверського, С. Ревуцького, П. Крайнева, О. Яновського та інших авторів, розміщених у журналі «Інтелектуальний капітал» лише у 2002 – 2005 рр., дозволяє обґрунтовано говорити про актуальність і важливість дослідження методологічних проблем формування організаційно-економічного механізму управління інтелектуальним капіталом.

Дослідники Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності НАПрН України також спеціалізуються на теоретичних та практичних аспектах формування та функціонування інтелектуального капіталу. Їхні напрацювання знаходять своє відображення у публікаціях співробітників цієї установи, серед яких можна виокремити О. Бервено, П. Крайнева, І. Комарова. Зокрема, їхні здобутки публікуються у щорічних збірниках наукових праць «Питання інтелектуальної власності» та на сторінках фахового журналу «Теорія і практика інтелектуальної власності».

Ознайомлення з напрацюваннями таких сучасних науковців, як К. Ягельська, К. Ковтуненко, В. Пархоменко, В. Сьомченко та інших на

сторінках часопису «Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності» за 2010 – 2017 рр., переконує в існуванні зацікавленості такими аспектами як визначення сутності та ролі інтелектуального капіталу, вплив інтелектуального капіталу на розвиток підприємств та інноваційної економіки в цілому.

Таким чином, вищенаведена інформація дозволяє аргументовано стверджувати, що «інтелектуальний капітал» розвивається як самодостатня категорія сучасного наукового простору України, що має у своїй структурі розгалужену систему напрямів наукового пошуку.

У світовій економіці XXI ст. інтелектуальний капітал набуває особливої ваги, оскільки в господарській практиці він стає визначальним фактором виробництва, який детермінує в цілому економічний розвиток на макrorівні; саме інтелектуальний капітал визначає конкурентоспроможність економічних систем, є ключовим ресурсом їх розвитку.

Інтелектуальний капітал важко піддається визначенню та не трактується однозначно. Внаслідок цього в науковій літературі існують різні уявлення щодо його сутності. Найбільш придатним для послідовного категоріального аналізу є термінологічний структурний, функціонально-структурний, підходи.

Список використаних джерел:

1. Шульга Ж.О. Інтелектуальний капітал як об'єктивна економічна категорія / Ж.О. Шульга // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2010. – № 2. – С. 106-111.
2. Ковтуненко В. Сутність та роль інтелектуального капіталу / В. Ковтуненко // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – 2013. – Вип.1, Т.1. – С. 61 – 65.
3. Бутнік-Сіверський О. Інтелектуальний капітал: теоретичний аспект / О. Бутнік-Сіверський // Інтелектуальний капітал. – 2002. – №1. – С. 16–27.
4. Крупка Я., Хвищун І. Інтелектуальний капітал у підприємницькій діяльності / Я. Крупка, І.Хвищун // [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/En/
5. Чухно А. Інтелектуальний капітал: сутність, форми і закономірності розвитку / А. Чухно // Економіка України. – №11. – С.48 – 55.
6. Кендохов О. Гносеологія інтелектуального капіталу / О. Кендохов // Економіка України. – 2003. – № 4. – С. 16-26.

Наукове видання

**Вітчизняний та світовий досвід
правового регулювання відносин
у сфері інтелектуальної власності**

*Збірник наукових праць за матеріалами VII Всеукраїнської
науково-практичної інтернет-конференції (27 квітня 2018 р.)*

Відповідальні за випуск:

к.і.н., доц. **Тараненко О.М.**, к.і.н., доц. **Попова Н.О.**

Відповідальний редактор: д.і.н., проф. **Корновенко С.В.**

Відповідальний секретар: к.і.н., доц. **Тараненко О.М.**

Комп'ютерне верстання: Берестовий А.І.